

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YABANCI
SERMAYELİ BANKALARIN FİNANSAL SİSTEM
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

MUSTAFA ÖDEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
PROF. DR. SELİM KAYHAN**

KONYA-2019

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	---	--

i

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa ÖDEN
	Numarası	17810901060
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İktisat
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Selim KAYHAN
	Tezin Adı	Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayeli Bankaların Finansal Sistem Üzerindeki Etkileri

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayeli Bankaların Finansal Sistem Üzerindeki Etkileri” başlıklı bu çalışma 14.06.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Selim KAYHAN	
2	Doc. Dr.	Ahmet ŞAHBAZ	
3	Prof. Dr.	Mehmet MUCUK	

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

ii

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa Öden		
	Numarası	17810901060		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İktisat		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayeli Bankaların Finansal Sistem Üzerindeki Etkileri			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Mustafa ÖDEN

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa ÖDEN		
	Numarası	17810901060		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İktisat		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Selim KAYHAN		
Tezin Adı	Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayeli Bankaların Finansal Sistem Üzerindeki Etkisi			

Bu çalışmada, Türk bankacılık sektörünün gelişim süreçleri incelenerek, sektöre olan yabancı sermaye ilgisi ve yabancı bankaların olası etkileri değerlendirilmiştir. Özellikle 1980 yılı sonrasında tüm dünyayı etkisi altına alan finansal liberalleşme süreciyle artan yabancı banka girişlerinin etkinliği analiz edilmiştir. Yapılan çalışmalar ışığında Türk bankacılık sektörüne dahil olan bankaların sektör rekabetini artırdığı ve bunun sonucu olarak verimliliğe olumlu katkı sağladığı görülmüştür.

Yabancı bankaların finansal sistem üzerindeki etkinliğini ölçmek için yapılan analiz kapsamında ise VAR (vektör otoregresif model) modeli kurulmuş, etki tepki analizi, Granger nedensellik analizi ve varyans ayrıştırma analizleri yapılmıştır. Yapılan ampirik analizlerden elde edilen bulgular incelendiğinde yabancı banka girişlerinin finansal sistem üzerinde kısıtlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Yabancı sermaye, finansal liberalleşme, yabancı bankalar.

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Mustafa ÖDEN		
	Student Number	17810901060		
	Department	İktisat		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Selim KAYHAN		
Title of the Thesis/Dissertation	The Impact of Foreign Banks on Financial System in Turkish Banking Sector			

In this study, the development processes of the Turkish banking sector were examined and the foreign capital interest to the sector and the possible effects of foreign banks were evaluated. Particularly after 1980, the efficiency of foreign bank inflows increased with the financial liberalization process that affected the whole world was analyzed. In the light of the studies, it was observed that the banks included in the Turkish banking sector increased the sector's competition and as a result contributed positively to productivity.

VAR (vector autoregressive model) model was established within the scope of the analysis to measure the effectiveness of foreign banks on the financial system Impact response analysis, Granger causality analysis and variance decomposition analysis were performed. When the findings obtained from the empirical analyzes are examined, it is concluded that foreign bank inflows have a limited effect on the financial system.

Keywords : Foreign capital, financial liberalization, foreign banks.

İÇİNDEKİLER

Tez Kabul Formu	i
Bilimsel Etik Sayfası	ii
Özet	iii
Abstract	iv
İçindekiler	v
Tablolar Listesi	vii
Kısaltmalar Listesi	viii
Önsöz ve Teşekkür.....	ix
Giriş.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1.1980 Öncesi Türk Bankacılık Sektörü	4
1.1.1. Osmanlı Dönemi (1856-1923)	4
1.1.2. Ulusal Bankacılık Dönemi (1923-1944)	6
1.1.3. Özel Bankacılık Dönemi (1945-1960)	8
1.1.4. Planlı Dönem (1961-1979)	9
1.2.1980 Sonrası Türk Bankacılık Sektörü	11
1.2.1.Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1980-2000)	11
1.2.2.2000 Sonrası Yeniden Yapılanma	14

İKİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL OLARAK YABANCI BANKALAR

2.1.Yabancı Bankalar ve Temel Özellikleri.....	21
2.2. Yabancı Bankaların Giriş ve Kuruluş Şekilleri	22
2.3.Yabancı Banka Girişlerinin Artış Nedenleri.....	23
2.4.Bankacılık Sektöründe Yabancılaşma ve Etkileri	24
2.5. Gelişmekte Olan Ülkelerde Yabancı Banka Girişleri.....	25
2.5.1..Avrupa Ülkelerinde Yabancı Bankaların Girişleri	26
2.5.2..Latin Amerika Ülkelerinde Yabancı Banka Girişleri	26
2.5.3..Asya Ülkelerinde Yabancı Banka Girişleri	27
2.6. Gelişmekte Olan Ekonomilerde Yabancı Bankaların Öneminin Artmasının Nedenleri.....	29
2.6.1.Yabancı Bankaların Giriş Yapmayı Planladığı Ülkelerin Beklentileri.....	29
2.6.1.1. Yabancı Bankaların Yerel Bankacılık Sektörüne Girişinin Temel Nedenleri	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YABANCI BANKALAR

3.1.Türk Bankacılık Sektörünü Çekici Kılan Koşullar	33
3.2.Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayenin Artış Nedenleri.....	34

3.3. Yabancı Banka Girişini Destekleyen Görüşler	35
3.4. Yabancı Banka Girişine Karşı Görüşler	36
3.5. Yabancı Banka Girişlerinin Türk Bankacılık Sektörü Üzerinde Etkileri	36
3.5.1. Büyüme ve Ekonomik İstikrar Üzerine Etkileri	37
3.5.2. İstihdam Üzerindeki Etkisi	39
3.5.3. Verimlilik ve Rekabet Üzerine Etkisi	40
3.5.4. Ödemeler Dengesi Üzerindeki Etkisi	43
3.6. Yabancı Bankaların Türk Ekonomik Sistemine Faydaları	44
3.7. Yabancı Bankaların Türk Ekonomik Sistemine Zararları	48

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM AMPİRİK ANALİZ

4.1. Model ve Veriler	51
4.2. Metodoloji.....	52
4.2.1. Angmented Dickey Fuller Birim Kök Testi	53
4.2.2. Phillips Perron Birim Kök Testi	54
4.2.3. Vektör Otoresif Model	56
4.3. Ampirik Bulgular	58
Sonuç	64
Kaynakça	67

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Yıllar İtibariyle Ülkemizde Faaliyet Gösteren Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Sayısı	10
Tablo 2. 1961-2019 Yıllar Arası Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yabancı Banka Sayısı 10	
Tablo 3. Bankacılık Sisteminde Toplam Banka, Şube ve Personel Sayıları 2001-2004...15	
Tablo 4. Yabancıların Nitelikli Paya Sahip Oldukları Bankalar	17
Tablo 5. Bankacılık Sisteminde Toplam Banka, Şube ve Personel Sayıları 2008-2018...19	
Tablo 6. Asya Ülkelerinde 1990’lı Yıllarda Uygulanan Kısıtlamalar	28
Tablo 7. Yıllar İtibariyle Türkiye’de Faaliyette Bulunan Yabancı Banka Sayıları	33
Tablo 8. Yabancı Bankaların Sektör Payı (%).....	39
Tablo 9. Türk Bankacılık Sektöründeki Pos, Atm, Kredi Kartı ve Banka Kartı Sayılarının Yıllar İtibariyle Gelişimi	41
Tablo 10. Analizde Kullanılan Verilerin Tanımları ve Kaynakları	52
Tablo 11. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları	58
Tablo 12. ADF (1981) ve PP (1988) Birim Kök Testi Sonuçları.....	59
Tablo 13. Etki Tepki Analiz Sonuçları	60
Tablo 14. Granger Nedensellik Analiz Sonuçları	61
Tablo 15. Finansal Gelişmişlik Seviyesi İçin Ayrıştırma Analiz Sonuçları	63

KISALTMALAR LİSTESİ

AB.	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.k.	Adı Geçen Kaynak
BDDK	Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu
DİBS	Devlet İç Borçlanma Senetleri
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	Uluslararası Para Fonu
OECD	Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TKBB	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
s.	Sayfa

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Globalleşen ve hızla ilerleyen teknolojinin önem kazandığı günümüzde kısıtlı olan ekonomik kaynakların en verimli şekilde kullanılmasına katkı sağlamamız gerekmektedir. Ekonomik ve finansal kaynakları kullanan bütün kurum ve kuruluşlar bu konuya gereken hassasiyeti göstermelidir.

Türk bankacılık sektöründe yabancı sermayeli bankaların finansal sistem üzerindeki etkilerini inceleyen bu çalışmanın hazırlanmasında ve uygulama bölümünün oluşturulmasında çok değerli katkıları bulunan hocam Sayın Prof. Dr. Selim KAYHAN'a, maddi ve manevi desteğiyle her zaman yanımda olan eşim Şerife ÖDEN'e, varlığıyla bana güç veren canım oğlum Yağız Emir ÖDEN'e, bugünlere gelmemde sonsuz emekleri olan anne ve babama, büyük Ziraat Bankası ailesine ve tez çalışmamda maddi ve manevi desteği olan herkese teşekkürlerimi sunarım.

Mustafa ÖDEN
Konya, Mayıs 2019

GİRİŞ

Türk bankacılık sektöründe yabancı sermayeli bankalar uzun zamandır faaliyet göstermelerine rağmen sektör içerisindeki payları son döneme kadar oldukça sınırlı kalmıştır. 1980’li yıllardan önce Türkiye’de uygulanan ithal ikameci politikaların başarısız olmasıyla birlikte yeni arayışlar içerisine giren Türkiye 1980’li yıllardan sonra ithal ikameci politikaları terk ederek dünyada diğer gelişmekte olan ülkelerinde uygulamaya başladığı finansal liberal politikaları benimsemiştir. Türk ekonomisinde uygulanan finansal liberalleşme politikaları neticesinde Türk bankacılık sektörüne yabancı banka girişleri artış göstermiş ve yurt dışından sağlanan kaynaklar ülkemize giriş yapmaya başlamıştır.

Türk bankacılık sektöründe Osmanlı Dönemi’nden Cumhuriyet’in ilanına kadar geçen süre içerisinde bankacılık sektörü daha çok yabancı sermaye tarafından yönetilmiştir. Yabancı sermayenin Türk bankacılık sektörü üzerindeki etkisi Cumhuriyet’in ilanından sonra ekonomide benimsenen milli politika anlayışıyla etkisini kaybetmiştir. 1980’li yıllarda alınan uluslararası piyasaya açılma kararları sonucu tekrar artış göstermeye başlamıştır. Ancak bu dönemde Türk ekonomisinde yaşanan yüksek enflasyon ve ekonomik istikrarsızlıklar yabancı bankaların sektördeki payını çok fazla etkilememiştir.

Türk ekonomisinde yaşanan 2000 ve 2001 krizlerinden sonra uygulamaya konulan bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması programı çerçevesinde bankacılık sektörümüz yabancı yatırımcılar için ilgi çekici hale gelmiştir. Bankacılık sektörüne artan ilgiyle beraber aktiflerdeki artışlar, kredi talebinde yaşanan artışlar ve kar oranlarındaki yükseliş yabancı bankaları Türk bankacılık sektörüne yatırım yapmaya yöneltmiştir.

Bankacılık sektöründe yaşanan bu olumlu faktörlerin yanı sıra Türk ekonomisinde yaşanan olumlu gelişmeler, makro göstergelerdeki iyileşme, enflasyonda görülen tek haneli rakamlar, süreklilik kazanan büyüme ivmesi yabancı yatırımcıları Türk ekonomisine karşı çekici hale getirmiştir. Bu süreçle başlayan

Avrupa Birliği'ne üyelik müzakereleri Türk ekonomisine karşı olumlu beklentiler oluşturmuştur.

Bu çalışmanın amacı ülkemizde ve ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde yabancı banka girişlerini gerek bankacılık sektörüne gerekse ekonomik sistem üzerine yaptığı olumlu ve olumsuz etkileri incelemektir. Çalışmanın birinci bölümünde Türk bankacılık sektörünü Osmanlı Dönemi'nden günümüze kadar genel olarak değerlendirilmesi ve gelişim aşamaları üzerine olmuştur. İkinci bölümde yabancı sermaye kavramı, dünyada bankacılık sistemi diğer ülkelere yabancı sermayenin ekonomik sistem üzerine yaptığı etkiler yabancı bankaların giriş ve örgütlenme şekillerine ilişkin genel bilgiler verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Türk bankacılık sektörüne yabancı bankaların girişi, yabancı bankaların sektöre girmesiyle bankacılık sektörümüze sağladığı olumlu ve olumsuz katkılar ve bunun yanı sıra yabancı bankaların Türk ekonomine sağladığı fayda ve zararlar genel olarak değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN TARİHSEL GELİŞİMİ

Türk bankacılık sektörünü tarihsel olarak değerlendirirken, sektörü 1980 yılı öncesi ve 1980 yılı sonrası olarak iki kısımda incelemek daha faydalı olacaktır. Türk bankacılık sektöründe para ve kredi piyasasında etkili olan bankalar daha çok yabancı sermaye ve bunların iştiraki olarak kurulmuş bankalardır. Bu çalışmada Türk bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi ve bu çerçevede sektöre müdahil olan yabancı sermayenin 1847 yılında ilk bankanın kuruluşundan günümüze kadar olan süreç aşağıdaki şekilde belirli dönemlere ayrılarak incelenmiştir.

1980 Öncesi Türk Bankacılık Sektörü

1856-1923 Osmanlı Dönemi

1923-1944 Ulusal Bankacılık Dönemi

1945-1960 Özel Bankacılık Dönemi

1961-1979 Planlı Dönem

1980 Sonrası Türk Bankacılık Sektörü

1980-2000 Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi

2000 Sonrası Yeniden Yapılanma Dönemi

1.1. 1980 Yılı Öncesi Bankacılık Sektörü

1.1.1. Osmanlı Dönemi (1856-1923)

Osmanlı'da ağırlıklı olarak askerlik, tarım ve devlet idaresi gibi işlerle uğraşıldığı için bankacılık ve finans sektörü ile fazla ilgilenememişlerdir. Dolayısıyla söz konusu sektör oldukça zayıf kalmıştır. Ayrıca Sanayi Devrimi'nin gereklerinin yerine getirilememesi ve ticarete dayalı kapalı ekonomik sistem de sektörün gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir (<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka>, 2019).

Sektörel olarak ticaret, ağırlıklı bir paya sahip olduğu için sarraflık müessesesi gelişim kaydetmiş ve faiz türü uygulamalar artış göstermiştir. Ancak bu tür faaliyetler halkın değerleri ile çok fazla örtüşmediğinden Osmanlı'da sarraflık işleri ve faizli para alış-verişleri azınlıkların kontrolünde olmuştur. Osmanlı parası ile yabancı ülke paralarını değiştiren sarraflar, zaman içerisinde devlete de borç vermeye başlamışlardır. Hazinenin, yapılan harcamaları karşılama noktasında yetersiz kalmasından dolayı devlete kredi veren sarraflar, ilerleyen süreçte banker adını almışlardır. Nitekim Galata semtinde bu faaliyetleri gerçekleştiren kişi ve kuruluşlar "Galata Bankerleri" şeklinde nitelendirilmişlerdir. (Karacaoğlan, 2011:5). Bankerler genel olarak farklı ülke paralarını birbiriyle değiştirmek, devlete borç para vermek ve devlet adamlarının gelirlerini yönetmek gibi işlerle uğraşmışlardır (Özata, 2010:15).

Osmanlı Devleti'nde bankacılık, 1856 yılında Osmanlı Bankası'nın kuruluşuyla başladığı kabul edilir. Osmanlı Dönemi'nde faaliyet gösteren bankalar yabancı sermayeyle kurulmuş olup yabancı şirketleri mali açıdan finanse etmişlerdir (Özata, 2010:15).

Osmanlı Devleti'nde ilk banka Galata Bankerleri tarafından 1847 yılında "İstanbul Bankası" adıyla kurulmuş, ancak faaliyetlerini uzun süre devam ettiremediği için 1852 yılında tasfiye edilmiştir. (Yetiz, 2016:110). Ardından idare merkezi Londra'da bulunan İngiliz sermayeli Osmanlı Bankası açılmıştır (Işıl, 2017:464).

Bankanın yetkileri ise; küçük miktarlarda kredi tahsis etmek, devlete avans sağlamak ve bazı hazine bonolarını iskonto etmekle sınırlandırılmıştır. İlerleyen dönemlerde banka kendini feshederek 1863 yılında İngiliz-Fransız ortaklığı şeklinde tekrar örgütlenmiş ve bir devlet bankası özelliği kazanmıştır. Bu bağlamda bankaya; 30 yıllık bir süre için para basma görevi verilmiştir. Ayrıca devlet gelirlerinin tahsil edilmesi, hazineye ait ödemelerin yapılması, borçlara ilişkin anapara ve faiz ödemelerinin gerçekleştirilmesi de bankanın temel fonksiyonları arasında yer almıştır (TCMB, 2019:6).

Milli bankacılığın ilk örneğini oluşturan “Memleket Sandıkları” ise çiftçilerin oluşturduğu kaynakla devlet himayesinde 1863 yılında Mithat Paşa tarafından kurulmuştur. Bugünkü Ziraat Bankası'nın temelini oluşturan Memleket Sandıkları ile temel olarak çiftçilere tarımsal üretim için kredi sağlamak amaçlanmıştır. Başlangıçta imece yöntemiyle finanse edilen sandıklar daha sonra köylünün mal varlığı ile orantılı biçimdebuğday vermesi ile desteklenmiştir. Sandıklardan elde edilen karın belli bir bölümü ise yol, köprü ve okul gibi kollektif ihtiyaçları karşılamak üzere kullanılmıştır. Dolayısıyla Memleket Sandıkları aynı zamanda ülkenin imarına da destek olmuştur. Ancak kaynak tedarik etme konusunda yaşanan zorluklar ve kredi dağıtımındaki yolsuzluklar nedeniyle Memleket Sandıkları'nın yerini Menafi Sandıkları almıştır (Yetiz, 2016:110).

Menafi Sandıklarına geçilmesiyle idare yeniden düzenlenmiş, kayıt ve muhasebe işleri çağdaş ve ilmi esaslara uygun olarak yürütülmeye başlanmış ve merkezi hükümetin doğrudan denetimine tabi tutulmuştur. Bu yeni yapılanma; sandıkların idaresine nispeten ciddi, bilimsel denetime açık bir işleyiş kazandırsa da tamamen yeni, çağdaş bir örgütlenmeye duyulan gereksinimin önünü alamamıştır. Menafi Sandıkları'nın ihtiyaca cevap vermediği, esasen idari yönden revizyon gerektiği ve kaynaklarının sınırlı olduğu gerçekleri de eklenince, mevcut örgütlenmenin bir banka şeklinde organize edilmesi fikir ve eğilimi olgunlaşmış, II. Abdülhamid nezdinde de bu konu üzerinde ciddiyetle düşünülmüştür. Sadrazam Kamil Paşa'nın Bakanlar Kurulu ve II. Abdülhamid'e sunduğu mazbatada Menafi Sandıkları'nın artık fonksiyonlarını yerine getirememeleri sebebiyle kaldırılarak

bunların yerine Ziraat Bankası kurulması gerekliliği kaleme alınmıştır. Söz konusu mazbatanın II. Abdülhamit'in olur ve onayıyla yürürlüğe girmesiyle 15 Ağustos 1888'de Menafi Sandıkları'nın yerine işlevlerini üstlenecek modern finans kuruluşu olarak Ziraat Bankası resmen kurulmuş, o tarihte faaliyette bulunan Menafi Sandıkları da banka şubelerine dönüştürülerek faaliyete başlamıştır. O güne kadar Menafi Sandıkları'nın mali kaynağını oluşturan menafi hisseleri bankaya devredilmiş ve bundan sonraki hisseler de bankanın sermayesine tahsis edilmiştir. Bu adımla birlikte, teşkilatlı tarımsal kredi tarihimizde yeni bir dönem başlamıştır (www.ziraatbank.com.tr/tr/hakkimizda/bankamiz-tarihcesi , 2019).

1.1.2. Ulusal Bankacılık Dönemi (1923-1944)

1923 yılında Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Türk bankacılık sektöründe 22'si ulusal,13'ü yabancı sermayeli olarak 35 banka bulunmaktaydı. Yabancı bankaların çoğunluğu dış ticaret ve yabancı şirketlerle ilgilenmekteydi. Ulusal bankalar ise çoğunlukla küçük, yerel bankalardı ve kaynak yönünden Türk firmalarına gereken desteği verecek güçte değillerdi (Akgüç, 1987:18).

1923 yılında gerçekleşen İzmir İktisat Kongresinde ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi için Türk bankacılık sisteminin kurulması yönünde önemli kararlar alınmıştır. Ayrıca kongrede ekonomik kalkınmanın artırılması için ulusal bir bankacılık sisteminin gerekliliği ve bu dönemde yetersiz olan özel sektör kaynaklarının devlet tarafından desteklenmesi üzerinde durulmuştur. Kongreye katılan tüccarların önerisiyle özel sektör bankası olarak 1923 yılında Türkiye İş Bankası kurulmuştur. Kongrede bulunan tarım sektörü temsilcileri daha uygun şartlarda kredi kullanabilmek için Ziraat Bankası'nın güçlendirilmesini talep etmişlerdir. Tarım sektörünün desteklenmesi için 1924 yılında Ziraat Bankası'na anonim şirket statüsü kazandırılmış, sermayesi artırılmış ve her türlü bankacılık faaliyetinde bulunabilme yetkisi verilmiştir (TBB, 1998:4).

Ülkemizde ilk kalkınma bankası olarak 1925 yılında Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Bankanın kuruluş amacı sanayi sektörüne kredi tahsis etmek ve bilgi yardımı sağlamaktır. Konut kredisi vermek amacıyla 1927 yılında Emlak ve

Eytam Bankası kurulmuştur. 1946 yılında ise Emlak ve Kredi Bankası'na dönüştürülmüştür (Çiftçi, 2009:21).

1923-1944 yılları arasında bankacılık sektörünü genel olarak değerlendirdiğimizde ekonomik kalkınmanın ve milli çıkarların korunmasının yabancı bankalar tarafından değil ulusal bankalar tarafından gerçekleştirilebileceği görüşü ön plana çıkmış ve ulusal bir merkez bankasına gereksinim duyulmuştur. Finans sektörü geliştirilmeden ekonominin canlanamayacağı ve ulusal bankacılığın gelişmesi için devletin yardımının gerekli olduğu benimsenmiştir. Bu dönemde meydana gelen en önemli faaliyet 1930 yılında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın kurulması olmuştur (Akgüç, 1987:20).

Merkez Bankası'nın amacı Türk parasının değerini korumak, bankalara borç para vermek, ekonomik likiditeyi ayarlamak ve para basmakla görevli bir emisyon bankasıdır. Başlangıçta para basmaya ilişkin getirilen sıkı tedbirler kısa süre sonra genişletilmiş, bankanın temel işlevi etkin bir para politikası yürütmekten ziyade kamu kesiminin finansman açıklarını kapatmak olmuştur (Akgüç, 1987:29).

1929 yılında yaşanan ve tüm dünyayı etkisi altına ekonomik kriz sonrası iktisadi alanda yeni gelişmeler yaşanmıştır. Ekonomiye devlet müdahalesinin gerekliliği ve ekonomik sistemin devlet kontrolünde olması yönünde görüşler artmıştır. Böylelikle kıt kaynakların devletin kontrolünde olması amaçlanmıştır. Bu düşünceden yola çıkarak söz konusu dönemde dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de çok sayıda devlet bankası kurulmuştur. Bunlar;

1933- Sümerbank

1933- Belediyeler Bankası (sonradan İller Bankası'na dönüştürülmüştür.)

1935- Etibank

1935- Denizbank

1938- Halk Bankası ve Halk Sandıkları

Ülkemizdeki banka sayısı 1932 yılında 60 olup, 1945 yılında bu sayı 45'e gerilemiştir (Karacaoğlan, 2011:13).

1.1.3. Özel Bankacılık Dönemi (1945-1960)

Bu dönemde ekonomik gelişme ve sanayileşme stratejisi olarak, devletçi politikaların yerini özel sektörün desteklenmesiyle ekonomik kalkınmanın gerçekleşeceği almıştır. Bu politika değişikliğinin nedeni devletçi politikaların II. Dünya Savaşı sonrasındaki başarısızlığı ve 1950 yılında iktidara gelen Liberal düşünce yapısına sahip özel sektörü destekleyen Demokrat Parti'dir. Siyasi iktidarın tercihleri doğrultusunda, bu dönemde çoğunluğu özel banka olmak üzere 31 yeni banka daha kurulmuştur (Dündar, 2006:103).

Özel bankaların gelişme gösterdiği başka bir özelliği de banka sayısı ve şubelerinde artış olması şubelerin yaygınlaşması bankacılık sektöründeki gelişmenin göstergesi olmuştur. Bu dönemde özel sektörün güçlenmesi ve gelişmesi için özel sektör teşvik edilmiş, özel sektör tarafından yapılmayan ya da ekonomik olarak özel sektörün yapamayacağı yatırımlar devlet tarafından yapılmıştır. 1945-1959 yıllarında yatırımların artması, işletmelerin gelişmesi, milli gelir ve nüfusun artması, şehirlerin gelişmesi, ekonomik düzende paraya ve krediye olan talebin artmasına neden olmuştur. Bankacılık alanında yapılan yatırımlar etkisini göstermiş, getirileri artmış ve özel bankacılık önem kazanmıştır. Yapı ve Kredi Bankası (1944), Garanti Bankası (1946), Akbank (1948), Pamukbank (1955) ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (1950) bu dönemde kurulan özel bankalardandır. Özel sektör bankalarındaki hızla artışın temel sebepleri; ihracat gelirlerinin artması, dış kredilerinin artması, ekonomide büyüme sağlanması, toplumda tasarruf eğiliminin artışı ve 1954 yılında yürürlüğe giren Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası'dır (Karacaoğlan, 2011:17).

Bankacılık sektöründeki bu gelişmeler neticesinde, bankacılık mesleği de gelişmiştir. Bankalar arasında haksız rekabetin önlenmesi amacıyla 1958 yılında Türkiye Bankalar Birliği kurulmuş ve 7129 sayılı Bankalar Kanunu çıkarılmıştır.

1.1.4. Planlı Dönem (1961-1979)

Bu dönemde liberal ekonomi politikaları terk edilerek ekonomik alanda kamu müdahalesinin arttığı karma ekonomik düzene geçilmiştir. Bankacılık sektörünü devlet etkisi altına almıştır. Kredi ve mevduatlara uygulanacak faiz oranları, komisyon oranları izlenen devlet politikası doğrultusunda belirlenmiştir. Bankacılık sistemi kalkınma planlarında bulunan yatırımlara uygun olarak faaliyet göstermeye başlamıştır (Çiftçi, 2009:22).

Ekonominin içinde bulunduğu durgunluk nedeniyle planlı dönemde bankacılık dönemi sarsıntı yaşamıştır. Bu dönemde 6 banka tasfiye edilmiştir. Piyasada bulunan sınırlı kaynakların kontrolü için yeni ticaret bankaları ve yabancı bankaların kurulması sınırlandırılmıştır. Kredi faizi, mevduat faizi ve komisyon oranları siyasi iktidar tarafından belirlendiğinden rekabet bulunmayan bu ortamda bankalar mevduat toplamak amacıyla şube bankacılığına yönelmişler ve şube sayılarını artırmışlardır. Mevcutta bulunan bankaların yeni şube açmaları teşvik edilmiş, küçük bankaların ise birleştirilerek sabit maliyetlerin azaltılmasına çalışılmıştır (TBB, 1998:9).

Ekonomiyi güçlendirmek ve sanayileşme sürecini hızlandırmak için kamu bankaları ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından belirli sektör ve sanayi kuruluşlarına krediler sağlanmıştır. Kalkınma planları neticesinde finansal kaynakların kontrolü devlet tekelinde olduğundan siyasi iktidar bankacılık sistemi üzerinde katı bir tavır sergilemiş, sektöre girişler önemli ölçüde azaltılmış böylelikle devletin kaynakları daha iyi kontrol etmesi amaçlanmıştır. Türkiye'nin ticari banka yönünden yeterli olduğu düşünülmüş hatta küçük bankaların birleştirilerek sabit maliyetlerin azaltılması ve verimliliğin artırılması amaçlanmıştır. Ticari bankaların yerine belirli sektörlere yoğunlaşması hedeflenen yatırım ve kalkınma bankalarının kurulması benimsenmiştir. (Akgüç, 1987:47)

Tablo 1. Yıllar İtibariyle Ülkemizde Faaliyet Gösteren Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Sayısı

1960	1965	1970	1975	1980	1985
-	2	2	6	6	6
1990	2000	2005	2010	2015	2019
17	18	13	13	13	13

Kaynak : (<https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/4>, 2019)

Tablo 2. 1961-2019 Yıllar Arası Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yabancı Banka Sayısı

1961	1970	1975	1980	1985	1990
5	5	5	4	15	23
1995	2000	2005	2010	2015	2019
18	18	13	17	21	21

Kaynak : (<https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/4>, 2019)

Tablo 2 de görüldüğü üzere 1980 yılından sonra finansal liberalleşmenin etkisiyle ülkemizde yabancı sermayeli bankalar artış göstermiştir.

1.2. 1980 Sonrası Türk Bankacılık Sektörü

1980 yılı sonrası bankacılık sektörünü değerlendirirken 1980-2000 yılları arasına serbestleşme ve dışa açılım dönemi olarak 2000 yılı sonrası ise kriz ve yeniden yapılanma dönemi olarak ele alınacaktır.

1.2.1. Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1980-2000)

24 Ocak 1980 yılında korumacı ithal ikameci politikalar terk edilerek dışa açık, piyasa ekonomisine dayalı serbest iktisat politikası yürürlüğe konulmuştur. Liberal politika gereği kredi ve mevduat faiz oranları serbest bırakılmış, finansal piyasalara girişler kolaylaştırılmış, yeni finansal ürünlerin ve kuruluşların piyasada yer alması sağlanarak finans piyasalarının liberalleştirilmesine yönelik kararlar alınmıştır (TBB, 2008:14).

Bu dönemde liberal politikaları desteklemek ve ekonominin yeniden yapılanmasını sağlamak ve tasarrufların artış eğilimine girmesi için esnek döviz kuru ile pozitif reel faiz politikası uygulanmaya başlanmıştır. Bu politikanın başarılı olması için mali piyasaların serbestleşmesine yönelik yeni düzenlemeler yapılmıştır. 1980'li yıllarda bu politikanın güçlendirilmesine yönelik olarak alt yapısal anlamda önemli aşamalar kaydedilmiştir. Serbest piyasa ekonomisinin önemli aşamalarından biri olan fiyatların piyasa tarafından belirlenmesi sağlanmış bankacılık sektörünün faaliyetlerinin düzenlenmesi, izlenmesi ve denetimine ilişkin olarak uluslararası standartlarda düzenlemeler yapılmıştır. Ancak finansal kurumların denetimine ilişkin kararlar zamanında ve etkin olarak alınamamış, bütçe disiplini sağlanamamış ve uygulanan para politikası fiyat istikrarı hedefinden uzaklaşmıştır (TBB, 2004:71).

1980'li yıllarda başlayan finansal serbestleşme bankacılık sisteminin gelişim ve bugüne gelmesinde önemli katkı sağlamıştır. Bu süreçte yapılan bazı önemli düzenlemeler şu şekilde sıralanabilir;

- Finansal serbestleşme ve dışa açılma sürecinde, mevduat ve kredi faiz oranları piyasaya bırakılmıştır.

- Yabancı sermayenin ülkemize girişine ve ülkemizde yabancı banka açılmasına elverişli bir ortam yaratılmıştır.
- Bankacılık sektöründe rekabetin teşvik edilmesi ve etkinliğin artırılması için ticari bankaların kuruluşları kolaylaştırılmıştır.
- Menkul kıymet piyasalarının oluşturulması sağlanmış ve 1986 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Piyasası kurulmuştur.
- 1987 yılında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası açık piyasa işlemlerine başlamış, 1988'de efektif döviz piyasası ve 1989 yılında altın piyasaları kurulmuştur.
- 1982 yılında Sermaye Piyasası Kanunu çıkarılmış bu kanun ile sermaye piyasası araçlarının kullanımı için gerekli yasal ve kurumsal sistem oluşturulmuştur.1986 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Faaliyete başlamıştır.
- Bu dönemde uygulanan serbestleşme politikaları neticesinde az şubeli küçük ve orta segment bankaların sayısı artmış, büyük segmentte bulunan bankaların Pazar paylarında azalmalar olmuştur. Türk bankalarının yurt dışında şube açarak veya iştirak oluşturarak dışa açılmaları bu dönemde başlamıştır (Parasız, 1994:125-127).

Yapılan reformlar ve liberal politikaların neticesinde 1980-1990 yılları arasında 19 yabancı sermayeli, 12 ulusal sermayeli olmak üzere toplam 31 adet yeni banka sektöre katılmış ve 1990 yıllarda sektörde bulunan banka sayısı 66 olmuştur. 2000 yılında ise sektörde bulunan banka sayısı 79'a kadar çıkmıştır (TBB, 2015:6).

1994 yılı finansal sektör açısından riskin zarara dönüştüğü bir yıl olmuştur. Faiz oranlarının düşürülmesi yönündeki baskı nedeniyle finansal sektörde tansiyon yükselmiştir. Faiz oranları aşırı derecede yükselmiş, Türk lirası yabancı paralar karşısında değer kaybetmiş ve ekonomik finansal sektör küçülmüştür. Türkiye'nin kredi notları hızlı bir şekilde düşmüş bankaların dış borçlanmaları olumsuz yönde etkilenmiştir. Dış kaynaklarda meydana gelen sınırlanma sonucu piyasanın kaynak

talebi tamamen iç piyasaya dönmüştür. Bunun sonucu olarak bankaların mevduat ve kredi faizleri çok daha yüksek bir seviyeye oturmuştur (TBB, 2007:17). Finansal sektörde yaşanan bunalım toplumun tasarruf mevduatına kamu güvencesi getirilerek aşılabılmıştır.

Bankaların faaliyete başlamaları, faaliyet izinleri ve denetimleri ile bir bankanın faaliyetine son verilmesi ile ilgili kararların alınması ve uygulanmasına yönelik kurumların varlığına ihtiyaç duyulmuştur. 1999 yılı haziran ayında çıkan 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile BDDK ve TMSF'nin kurulmasına karar verilmiştir. 1999 yılında yürürlüğe giren 4389 sayılı bankalar kanunu ile uluslararası uygulamalara paralel olarak bankacılık sektörünü gözetim ve denetimi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna devredilmiştir (4389 Sayılı Bankalar Kanunu, 2019).

4389 sayılı Bankalar Kanunu ile yapılan bazı düzenlemeler şu şekilde sıralanabilir;

- Bankaların öz kaynaklarının güçlendirilmesi için sermaye alt sınırları arttırılmış,
- Sermaye yeterlilik rasyolarının hesaplanmasına ilişkin usullerde değişikliğe gidilmiş,
- Tahsis edilen krediler için karşılık ayrılmaya başlanmış,
- Tahsilinde güçlük yaşanan takip hesaplarında izlenen krediler için özel karşılıklar ayrılmaya başlanmış,
- Mali verilerinde olumsuzluk bulunan bankalar hakkında daha katı tedbirler alınmaya başlanmıştır (Karacaoğlan, 2011:30).

Serbestleşme ve dışa açılma döneminde sektörde bulunan yabancı sermayeli bankalar kredi değerlendirme, satış ve pazarlama, insan kaynakları yönetimi gibi alanlarda ulusal bankaların kendilerini geliştirmesine katkı sağlamışlardır. 1980 öncesi dönemde önce ulusal bankalarda ekonomik ve finansal açıdan herhangi bir

planlama yapılmadan düşük fiyatla toplanan mevduatları kredilere yönlendirerek ciddi anlamda getiri elde etmişlerdir. Serbestleşme ve dışa açılma döneminde ise sektörde bulunan yabancı bankalardan etkilenen ulusal bankalar plan, bütçe, karlılık, fayda-maliyet analizi yapmaya başlamışlardır. Sektörde bulunan ulusal bankalar yabancı bankalardan etkilenerek kendilerini geliştirmeye devam etmişlerdir. Ulusal bankalarımızın çoğunluğu teknolojik altyapı ve otomasyon çalışmalarına hız vererek; eft, swift, internet bankacılığı, atm, kredi kartları gibi yeni ürün ve hizmetleri yapmaya başlamışlardır (Dağdır, 2007:109).

1.2.2. 2000 Sonrası Yeniden Yapılanma Dönemi

Türk bankacılık sektörü 1990 sonrası dönemde yurtdışı kaynaklardan sağlanan fonlar ile kamu borçlarının finanse edilmesine ağırlık vermiştir. Bu bağlamda düşük maliyetli sendikasyon kredileri, yüksek faiz üzerinden devlete aktarılacak önemli büyüklükte getiriler elde edilmiştir. Ancak açık pozisyonların arttığı böyle bir ortamda kaynakların yatırımcılara ve tüketicilere kanalize edilmesi yerine, kamu iç borçlanma senetlerine yönlendirilmesi, bir taraftan iktisadi faaliyetleri olumsuz yönde etkilerken diğer taraftan da bütçe açıklarının ciddi bir sorun haline gelmesine yol açmıştır (Sevimeser, 2005:18).

Bütçe açıkları ile birlikte diğer makroekonomik problemler ve bankaların kırılğan yapısı, 1990'lı yılların sonlarında ve 2000'li yılların başlarında ard arda krizlerin yaşanmasına neden olmuştur. Kriz öncesinde ve kriz sürecinde kredibilite ile ilgili sorunlar ise IMF ile anlaşmalar yapılmasını beraberinde getirmiş, ekonomik istikrarın sağlanabilmesi amacıyla enflasyonun makul seviyelere çekilmesi, kamu kesimi mali dengesizliklerinin giderilmesi ve finans sektörünün güçlü bir altyapıya kavuşturulması yönünde önemli adımlar atılmıştır (Sevimeser, 2005:18).

Ekonomik alanda yapılan yapısal reformların gerçekleşmemesi, siyasi yönetimde bulunan koalisyon ortaklarının anlaşamaması nedeniyle Kasım 2000 yılında finansal bir kriz başlamıştır. Bankaların hazine kağıtlarını zararına satmaları, kamu bankalarının görev zararları, kamu borç stokunun artması ve petrol fiyatındaki artışlar neticesinde Şubat 2001 yılında yeni bir kriz daha başlamıştır. Kasım 2000 ve

Şubat 2001 krizlerinin etkisinden kurtulabilmek için “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” kapsamında “Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması Programı” uygulamaya konulmuştur (TBB, 2002:5).

Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırma Programı kapsamında yabancı sermayeli bankaların sektöre girmeleri özendirilmiş ve bu bankaların bilgi birikimleri teknik altyapı ve otomasyon sistemleri, sermaye güçlerinden faydalanılması hedeflenilmiştir. Yaşanan bu yapılandırma sürecinde ulusal bankalar kaybettikleri sermayelerini güçlendirmeyi başarmışlardır. Bu yapılandırma sürecinde bazı bankalarda birleşme gerçekleşmiş bazıları ise TMSF’ye devredilmiştir. Kamu bankalarında ise yönetim sistemi ortak bir çatı altına alınmış ve yeniden yapılandırma sağlanarak mali yönden güçlendirilmiştir (TBB, 2007:27).

2000 ve 2001 yılları Türk bankacılık sektörü açısından zor geçen bir dönem olmuştur. Bankacılık sektörü ciddi ölçüde küçülmüştür. Sektörde bulunan gerek banka ve şube sayısı gerekse çalışan personel sayısı azalmıştır.

Tablo 3. Bankacılık Sisteminde Toplam Banka, Şube ve Personel Sayıları (2001-2004)

	2001	2002	2003	2004
Banka Sayısı	61	54	50	48
Şube Sayısı	6.908	6.106	5.966	6.106
Personel Sayısı	137.495	123.271	123.249	127.163

Kaynak:(<http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/banka-subve-personel-bilgileri>, 2019)

Coğrafi konumundan dolayı 1998 yılında Rusya’da meydana gelen kriz, Türkiye’den sermaye çıkış sürecini hızlandırmıştır. Bu durum bir taraftan finansal sektörün daralmasına neden olurken; diğer taraftan da kamu kesimi borçlanma gereksinimini artırdığı için reel faizlerin yükselmesine neden olmuştur. Finansman olanaklarının zayıfladığı böyle bir ortamda bankalar, vadeleri dolmadığı halde verdikleri kredileri geri çağırmaya başlamışlardır. Reel sektörün karşı karşıya kaldığı bu olumsuz iklimi normalize edebilmek için kamu bankaları, kredi arzını genişletme eğilimi sürdürmüşlerdir. Ancak söz konusu uygulamalar kamu bankalarının borç yükünü belirgin şekilde ağırlaştırmıştır. Rusya Krizi’nden sonra yaşanan Brezilya Krizi ise bankaların yurtdışından borçlanma olanaklarını daha da azaltmıştır. Bunun üzerine bankalar, kredi mevduatlarına yüklenerek fon yaratmaya çalışırken kaldıracabileceklerinden oldukça fazla faiz yükü üstlenmişlerdir. Toplanan kaynaklar ise üretken alanlara yönlendirilmek yerine genellikle grup şirketlerine aktarılmıştır. Sürdürülebilir nitelikte olmayan söz konusu girişimler bazı bankaların TMSF’ye devredilmesi ile sonuçlanmıştır. 2000 yılının sonlarına doğru ise bankalar açık pozisyonlarını kapatma eğilimi içerisine girmişler, yabancılar da bir kriz beklentisi içerisinde ülkeden çıkmaya başlamışlardır. Bu durum, dövize olan talebin yüksek oranda artmasına yol açmıştır. Ayrıca geçmişe ait vergi yükümlülüklerine ödeme zorunluluğu getirilmesi, ulusal para talebinin de artması ile sonuçlanmıştır. Böyle bir ortamda ellerinde nakit değil de; yüksek miktarda hazine bonosu bulunduran bankaları zor duruma itmiştir. Bazı bankaların TMSF’ye devredileceğine dair söylentiler ise bankalar arasındaki işlem hacmini keskin bir şekilde düşürmüştür. Artan faiz ve döviz kuru sonucunda da bir bankacılık krizi ortaya çıkmıştır (Cihangir, 2005:19).

TMSF bünyesine alınan bazı bankaların birleştirilmesi veya tasfiye edilmesi banka sayılarının azalmasına sebep olmuştur. 2001 yılında BDDK bünyesinde bulunan 8 banka TMSF’ye devredilmiştir (EGS Bank, İktisat Bankası, Ulusal Bank, Kent Bank, Bayındır Bank, Milli Aydın Bankası, Site Bank, Toprak Bank). Kamu bankalarından T. Emlak Bankası 1 Temmuz 2001 tarihinde T.C. Ziraat Bankası A.Ş. himayesine alınmıştır. Bu şekilde gerçekleşen bazı bankaların birleşmesi ve tasfiyesiyle 2001 yılı sonunda toplam banka sayısı 79’dan 61’e gerilemiş, şube sayısı

6.908 olarak gerçekleşmiştir. Türk bankacılık sektöründe toplam aktifler 2001 yıl sonu itibariyle bir önceki yıl sonuna göre %60 artarak 169.221 milyon TL'ye ulaşmıştır. Dolar bazında ise önceki yıl sonuna göre %26 azalarak 115 milyar dolar civarında olmuştur (Acar, 2015:16).

2004 yılında nominal faizlerin düşüşü, enflasyonun azalış eğilimine girmesi ve döviz değerinin artmasına göre bankacılık sektörünün yapısı şekillenmiştir. 2005 yılında IMF ile yapılan stand-by anlaşması gereği bazı konularda yeni düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemeler Bankacılık Yasası, Sosyal Güvenlik Reformu, Vergi İdaresi Reformu ve teşvik kapsamında bulunan illerin kaynak sorunları gibi konulardır (Apak & Tavşancı, 2008:45).

Türk bankacılık sektörüne 2005 yılında artan yabancı ilgisi nedeniyle yabancı banka birleşmeleri damga vurmuştur.

Tablo 4. Yabancıların Nitelikli Paya Sahip Oldukları Bankalar

Banka	Yabancı Ortak	Pay
Türkiye Ekonomi Bankası	BNP Paribas	%50
Yapı ve Kredi Bankası	Uni Credit	%50
T. Garanti Bankası	G.E.Capital Cooperation	%25,5
Şekerbank	Kazak Bank Turan Alem	%34
Akbank	CitiBank	%20

Kaynak: (Apak, 2018:46).

2006 yılında yabancı yatırımların artış eğilimi doğrultusunda, bankacılık sektörünün gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki payı giderek yükselmiştir. Sektörde bulunan banka sayısı 2007 yılı itibarıyla 50 olmuştur. Bunlardan 33 tanesi mevduat bankası, 13 tanesi kalkınma ve yatırım bankası ve 4 tanesi ise katılım bankasıdır. 2007 yılının son döneminde Oyak Bank A.Ş.'nin hisselerinin tamamı ING Bank'a devredilmiştir. Böylelikle Oyak Bank'da yabancı bankalar gurubuna dahil olmuştur. Şube ve çalışan personel sayısı açısından 2007 yılı artış eğilimi gösteren bir yıl olmuştur.

Amerika da 2007 yılında ortaya çıkan finans sektöründeki sorunlar Eylül 2008 yılında küresel ekonomik bir krize dönüşmüştür. Borsalar ciddi değer kaybetmiş, kredi piyasasında işlem hacimleri durma noktasına gelmiştir.

Amerika da meydana gelen krizin olumsuz etkilerinin Türkiye'ye yansımaları 2009 yılının yarısına kadar, alınan önlem paketleriyle azaltılmaya çalışılmıştır. Türk bankacılık sektörü açısından yaşanan bu kriz, önceki dönemlerde yaşanan krizler gibi derin bir etki bırakmamış, daha hafif bir kırılma etkisi göstermiştir.

2008 yılında 32 mevduat, 13 kalkınma ve yatırım ve 4 katılım bankası olmak üzere toplam 49 banka faaliyetine devam etmiştir.

(<https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/4>, 2019).

2008 küresel krizi ülkemiz ekonomisini az etkilemesine rağmen bankacılık sektörü açısından bakıldığında, yabancı kaynak imkanları azalmış, likidite ihtiyacı artmış ve bankalarımızın karşılaştığı riskler artış göstermiştir. Bankaların bilançolarının sağlam olması ve risklerin dengeli dağılımı ile etkin kamusal denetim ve risk yönetimi sayesinde Türk bankacılık sektörü 2009 yılını güven içerisinde tamamlamıştır (TBB, 2010:70).

Tablo 5. Bankacılık Sisteminde Toplam Banka, Şube ve Personel Sayıları (2008-2018)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Bnka	49	49	49	48	49	49	50	52	52	47	47
Şube	8790	9027	9465	9834	10234	11021	11137	11169	11028	10550	10454
Personel	171598	172402	178503	181418	186120	197465	198894	199327	196503	193504	192313

Kaynak:(<http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/banka-subve-personel-bilgileri>, 2019)

Küresel kriz sonrası dönemi incelediğimizde banka sayısı açısından 2008, 2009 ve 2010 yılları itibariyle banka sayısı 49 olarak kalmıştır. Şube ve personel sayısı açısından bankacılık sektöründe herhangi bir azalma gözlenmemiş, aksine krize rağmen bankalarımız gerek şube gerekse personel sayılarını artırmışlardır.

2010 yılında bankacılık sektörünün toplam aktif varlıkları bir önceki yıla göre artış göstermiştir. Bu artışın asıl nedeni katılım bankalarının aktiflerindeki artıştan meydana gelmektedir. Kredi miktarındaki artışın dağılımında ise kamu sermayeli bankalar ön plana çıkarken, yabancı sermayeli bankalarda bir gerileme meydana gelmiştir. Bankacılık sektöründe 2010 yılı için bir değerlendirme yapacak olursak aktiflerin içinde kredi payları artmış, takipte bulunan kredilerin payı azalmıştır. Kredi kartı kullanımı, banka kartı kullanımı, mobil bankacılık ve internet bankacılığı kullanımında artış gözlenmiştir (TBB, 2011:12).

Bankacılık sektöründe yapısal gelişim 2012 yılında da devam etmiştir. Odea Bank'ın katılımıyla sektörde faaliyet gösteren banka sayısı 49'a, 10.234 şube, 186.120 personele yükselmiştir. 2012 yılında hem şubeleşme hem de personel artış hızının, ülke ve dünya ekonomisindeki gelişmelerden ve makro ekonomik koşullardan etkilendiği ve ekonomik büyümeye paralel bir gelişim gösterdiği değerlendirilmektedir.

2013 yılında Bank Of Tokyo Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş. nin sektöre katılmasıyla sektörde bulunan banka sayısı 50'ye yükselmiştir. 2013 yılı da gerek şube ve gerekse personel sayısı açısından artış gösteren bir yıl olmuştur.

2015 yılında T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'nin iştiraki olarak Ziraat Katılım Bankası A.Ş. bankacılık sektöründe faaliyete başlamıştır. 2016 yılında BDDK tarafından faaliyet izni alan Vakıf Katılım Bankası A.Ş. sektöre katılmıştır. 2019 yılında Emlak Katılım Bankası A.Ş.'nin sektöre dahil olmasıyla birlikte sektörde bulunan katılım bankası sayısı 6'ya yükselmiştir (www.bddk.org.tr,2019)

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL OLARAK YABANCI BANKALAR

Ülkeler arasında gelişen ticaret hacmi ve bunun neticesinde yabancı doğrudan yatırımlarda gözlenen artış, ekonomilerde gerçekleşen finansal liberalleşme süreci, bu süreç çerçevesinde yabancı bankaların yatırım yapması yönündeki engellerin kaldırılması ve teknolojik altyapı alanında yaşanan hızlı gelişmeler sonucu yabancı bankalara olan önem ve ilgi son dönemde hızla artmıştır. Özellikle gelişmiş ülkelerde faaliyette bulunan bankaların, bankacılık sektörleri büyüme döneminde olan ve yabancı kaynak ihtiyacı olan gelişmekte olan ülkelerin bankacılık sektörlerine yatırım yapmaları sonucu gelişmekte olan ülkelerdeki yabancı sermayenin payı önemli oranlarda artış göstermiştir (Bumin, 2007:5).

2.1.Yabancı Bankalar ve Temel Özellikleri

Yabancı bankacılık ile eş anlamlı olan çok uluslu bankacılık, bir bankanın birden fazla farklı ülkede şube ya da iştiraklere sahip olma ve kontrol mekanizmasını elinde bulundurmasıdır. Yabancı bankacılığın en temel özelliği kaynak niteliği taşıyan yabancı doğrudan yatırım özelliğidir. Yabancı bankalar kendi ülkelerindeki sundukları tüm ürün ve hizmetleri faaliyet gösterdikleri yabancı ülkelerde de sunmaktadırlar (Aksoy, 1998:126).

Bir ülkede faaliyet gösteren bankalardan hangilerinin yabancı banka olarak sınıflandırılacağı ve bu bankaların sektördeki paylarının hesaplanma şekli olarak önem arz etmektedir. Ülkede faaliyet gösteren bir bankanın yabancı banka olarak nitelendirilmesi için, bu bankaya ait hisse senetlerinin yabancı bir ülke tarafından satın alınmış olması ve yabancıların hisselerinin satın alınan banka yönetimi üzerinde etkisinin bulunması gerekmektedir. Yabancı bir banka tarafından hisseleri satın alınan yerel bir bankanın yönetimi üzerinde etkide bulunabilmesi için de en az %50'lik hissesinin satın alınması gerekmektedir (Çiftçi, 2009:4).

Yabancı bankaların bankacılık sektöründeki payları tespit edilirken ise kullanılan esaslardan biriside; sektörde bulunan bankaların sayısı içerisindeki

yabancı banka sayısı, ikincisi de yabancı banka aktiflerinin sektörde bulunan bankaların aktifleri içerisindeki payıdır (Bumin, 2007:7).

2.2.Yabancı Bankaların Giriş ve Kuruluş Şekilleri

Yurt dışında faaliyet gösteren bankalar; giriş yapacakları ülkelerin bankacılık sektörüne iki farklı yöntemde katılabilmektedir. Bunlardan birincisi giriş yapılacak olan ülkenin denetim ve kontrol mekanizmalarına başvurarak yeni bir banka kurma şeklindedir. Yabancı bankaların bir diğer giriş şekli ise, giriş yapılacak olan ülkede faaliyet gösteren yerel bir bankayı satın almaktır. Bu satın alma işlemi hisselerin tamamını ya da bir kısmını alarak gerçekleştirilebilir. Yabancı bankaların yeni bir banka kurarak sektöre giriş yapmak istemeleri daha maliyetli olabilmektedir. Çünkü yeni banka kurmak, gerek kuruluş sürecine ilişkin maliyetler gerekse pazarda hiç müşteriye sahip olmamak nedeniyle çok fazla tercih edilmemektedir. Bundan dolayı yabancı bankalar sektöre giriş yaparken genellikle sektörde faaliyet gösteren bankalardan birinin hisselerini ya da tamamını satın alarak bu bankanın hem hazır müşterilerinden hem de şubelerinden faydalanacağı için bu şekilde sektöre giriş yapmayı daha avantajlı bulmaktadırlar (Bumin, 2007:14).

Yabancı bankaların kuruluş şekilleri incelendiğinde uluslararası piyasada bağlantı kurma şekilleri; muhabir bankacılık, temsilcilik, bağlı kuruluş-iştirak, acentelik ve şube olarak sıralanabilir (Bumin, 2007:14-15)

Muhabir Bankacılık, doğrudan yatırım ve fiziki olarak piyasada bulunmayı gerektirmemektedir. Karşılıklı anlaşma yoluyla farklı ülkelerdeki bankaların muhabirlik ilişkisi kurmasıdır. Belirli bir işlem ücreti karşılığında diğer ülkedeki banka adına iş ve işlemleri takip etme şeklidir.

Temsilcilikler, başka ülkedeki yabancı sermayenin en sınırlı şekilde kurulmasıdır. Temsilcilikler kaynak açısından mevduat kabul edemez ve ekonomiye kredi sağlayamazlar. Sadece temsilcisi olduğu banka adına ana bankaya gönderilecek ödemelere aracılık faaliyetinde bulunma ve ana bankanın sağlayacağı kredilere aracılık yapma işlemi gerçekleştirilerek bulunduğu ülke ekonomisi hakkında bilgi sağlamaktadır.

Acenteler temsilciliklere göre daha geniş bir alanda bankacılık hizmeti sunmaktadırlar. Gerek uluslararası piyasalardan kaynak temin edebilmekte gerekse ticari kredi sağlayabilmektedirler.

Bağlı kuruluş-İştirak olarak faaliyet gösterme ise, başka ülkede bulunan bankanın hisselerinin o bankayı kontrol edebilecek düzeyde satın alınması şekliyle sektöre giriş yapılmasıdır. Yabancı bankalar bu şekilde sektöre dahil olarak yerel bankalar ve sektördeki diğer yabancı bankalarla rekabet ederek kar maksimizasyonunu amaçlamaktadırlar. İştirak şeklinde sektöre dahil olan yabancı bankalar öncelikle banka hisselerinin azınlık sayılabilecek kısmını satın alarak sektöre müdahil olurlar. Belirli bir süre sektörde tecrübe ve deneyim edindikten sonra çoğunluk hisse ya da tamamını satın alarak bankayı ele geçirirler (Bumin, 2007:14).

Şube şeklinde kuruluş yabancı bankaların sektöre girişlerinin en üst düzey şeklini oluşturur. Bu faaliyet şeklinde mevduat kabul edilerek fon temini, kredi kullandırılması ile tüm bankacılık işlemlerini yapabilmektedirler.

Mevduat toplamak için tüm ülke geneline yaygın şubeleşme ağı gerektiğinden yabancı bankalar genellikle uluslararası piyasalardan kaynak temin ederler. Yabancı bankalar yatırım için geldikleri bölgelerde genellikle kurumsal kredi ve uluslararası ticaret finansmanına yönelmektedirler.

2.3.Yabancı Banka Girişlerinin Artış Nedenleri

Bankaların temel amacı karlarını maksimize etmek olduğundan kar imkanı en yüksek olan ülkelere yönelirler. Yapılan yatırım karşılığında en fazla getiriye elde edebilecekleri bölgelere yoğunluk verirler.

Yabancı banka girişlerinin yoğun olduğu dönemlerde genellikle vergilerin düşük, kişi başına gelir ve banka karlılıklarının da fazla olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan yerel bankaların piyasanın önemli bir bölümüne hakim olduğu ve sektörel karın da büyük ölçüde yerel bankalar tarafından ele geçirildiği ortamlarda

yabancı bankalar, rekabetin düşük ve piyasaya girişlerin de kolay olduğu ülkeleri tercih etmektedirler (Bumin, 2007:18).

Uluslararası ticaretin gelişmesi, ülkelerin dış ticaret faaliyetlerine yoğunlaşmaları neticesinde dünya ekonomisinde yabancı bankaların sektörlere girişleri artmıştır. Dünya ekonomisinde faaliyet gösteren bankalar kendi ülkelerinin dışında da faaliyet göstererek gerek dış ticaret hacimlerini artırma ve gerekse risklerini daha büyük coğrafi alanlara dağıtmayı hedeflemektedirler. Bu gelişmeler sonucunda bankalar başka ülkelerde yatırım yaparak hem fonlarını çeşitlendirmekteler hem de risklerini birden fazla ülkeye dağıtarak istikrarı sağlamaktadırlar. Bankaları yurt dışında faaliyet göstermeye zorlayan bir başka sebep ise faaliyette bulunacakları ülkenin bankacılık sektöründen, teknolojik altyapısından ve etkinliklerinden yararlanarak daha fazla gelişme arzusunda bulunmalarıdır. Ülkeler arasında tarihten gelen bağ ve kültürel özelliklerin uyuşmasıyla meydana gelen coğrafi yakınlık da yabancı banka girişlerini kolaylaştırmaktadır. Bu şekilde sektöre giren bankalar kısa zamanda uyum sağlamakta ve maliyetlerini ciddi ölçüde düşürmektedirler. Yabancı bankaların girişlerine yönelik yapılan düzenlemeler de yabancı banka girişlerini artırmakta ve finansal liberalizasyon süreci ile birlikte yabancı bankalar üzerindeki sınırlamaların kaldırıldığı dikkat çekmektedir.

2.4.Bankacılık Sektöründe Yabancılaşma ve Etkileri

Bir ülkede bulunan bankacılık faaliyetleri, ekonomik sistem ve ülkede uygulanan ekonomi politikaları arasında birbiriyle bağlantılı bir ilişki bulunmaktadır. Dünyada değişen ekonomik şartlar, uygulanan ekonomi politikaları bankaları sadece işlevsel olarak değil mülkiyet açısından da etkilemektedir (Sakarya, 2010:10).

Yabancı bankaların gerek ulusal bankacılık sistemine gerekse gelişmekte olan ülkelerin bankacılık sistemine girişinde belirleyici olan bazı etkenler bulunmaktadır. Bunlar; yabancı sermayenin yerel milli piyasalara girişine yönelik engellemelerin ve kısıtlamaların kaldırılmasına yönelik düzenlemeler, finansal hizmetlerin küreselleşmesi ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanan bankacılık krizleri sonucunda

piyasaya yönelik giriş maliyetlerinde düşüşler olarak gösterilebilir. Gelişmekte olan ülkelerde görülen finansal krizler sonucunda yerel milli bankaların değerlerindeki gözlenen düşüşler, yabancı sermaye yönünden sektörü çekici kılmaktadır. Yabancı banka girişlerinin ekonomik sistem üzerindeki etkileri gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkelere göre büyük farklılıklar gösterir (Duramaz, 2016:34).

2.5.Gelişmekte Olan Ülkelerde Yabancı Banka Girişleri

Ülkeler arasında artan ticaret hacimleri, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve küresel finans piyasalarında görülen serbestleşmenin de etkisiyle dünya genelinde uluslararası bankacılık faaliyetleri hızla gelişmektedir. Uluslararası bankacılık sisteminde yaşanan bu hızlı gelişmeler sonucu sektörde sürekli bir değişim ve gelişim yaşanmaktadır. Yabancı banka girişlerine yönelik engellemelerin ve sınırlandırmaların kaldırılmasıyla artan yabancı banka girişlerinin sebepleri ise ülkelere göre farklılık göstermektedir. Yabancı bankaların giriş yaptıkları ülkelerde asıl amaçları kar maksimizasyonudur. Bunun yanında yabancı bankaların diğer ülkelere girişlerini çekici kılan o ülkeye özgü ya da banka bazlı bazı unsurlar olabilir. Bu unsurlar ise şu şekilde sıralanabilir;

- Uluslararası entegrasyon çabası,
- Özel sektör rolünün artması,
- Piyasa mekanizmasının gelişmesi,
- Finansal sektörün büyümesi ve işlevselliğinin artması,
- Bankacılık sektörünün rekabete açılması,
- Uluslararası kurallara yaklaşılmasıdır

Diğer taraftan gelişmekte olan ülke ekonomileri; etkin çalışmayan bankacılık yapısı ve sermaye eksikliği gibi nedenlerle yabancı bankaların ülke ekonomilerine girişine ihtiyaç duymaktadırlar (Çiftçi, 2009:35).

2.5.1. Avrupa Ülkelerinde Yabancı Bankaların Girişleri

Avrupa ülkelerinde yabancı bankaların sektöre girişinde devlet politikalarının ve sektöre giriş yapmayı amaçlayan yabancı banka politikaları etkili olmuştur. Doğu Avrupa da bankacılık sektörü genel olarak değerlendirildiğinde borç problemleriyle karşı karşıya olan sermaye ihtiyacı yaşayan ve büyümelerini sağlayacak fon ihtiyacını temin etmede zorlanan ulusal bankacılık sistemi görülmektedir (Özata, 2010:53). Böyle bir ekonomik sistemde devletin finansal ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için yabancı sermayeye ve ülkeye yabancı banka girişlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durumda ekonomide sorun yaşayan ulusal bankaların düşük maliyetle yabancı bankalar tarafından satın alınması yabancı bankaların piyasadaki payını arttırmaktadır. Avrupa ülkelerinde yabancı bankalar bankacılık sektörüne giriş yaparken öncelikle temsilcilik ya da şube açarak faaliyete başlamakta, ülkenin ekonomik durumuna göre piyasa paylarını arttırmaktadırlar. Avrupa ülkelerinde hem yabancı bankaların politikaları hem de ekonomide söz sahibi olanların izlemiş oldukları politikalar bankacılık sektörünü şekillendirmiştir. 1990 yıllarından sonra tüm dünyada etkisini artıran liberalleşme politikaları sonucunda Avrupa'da da yabancı bankaların finansal sisteme girişleri artış göstermiş hatta 2000 yıllarına gelindiğinde bankacılık sektörünün %50 sinden fazlası yabancı bankaların kontrolüne geçmiştir (Çiftçi, 2009:37).

2.5.2. Latin Amerika Ülkelerinde Yabancı Banka Girişleri

Yabancı sermayenin Latin Amerika ülkelerine girişi gelişmekte olan diğer ülkelere göre daha eskiye dayanmaktadır. Latin Amerika ülkelerine yabancı bankaların ilgisi, sektördeki karlılığın diğer gelişmiş ülkelere göre daha yüksek olmasıdır (Çakar, 2003:19).

Latin Amerika'da 1980-1990'lı yıllarda yaşanan yüksek enflasyon nedeniyle bankacılık sektöründe kolay kar elde etme imkanı oluşmuş bu nedenle bankacılık sektörünün etkinliği diğer gelişmiş ülkelere göre daha düşük kalmıştır. Bankacılık sektöründe etkinliğin sağlanması için yabancı sermaye girişine kısıtlama konulmamış ve yüksek kar oranları yabancı sermayenin ilgisini çekmiştir. Bunun sonucunda

finans piyasasında etkinliği olan büyük kurumlar tamamen yabancı kontrolüne geçmiştir (Çiftçi, 2009:38).

2.5.3.Asya Ülkelerinde Yabancı Banka Girişleri

Dünyadaki diğer bölgelerle kıyaslandığında gerek Avrupa gerek Amerika'ya göre Asya ülkelerinde yabancı sermaye girişleri daha geç olmuştur. Asya ülkelerinde ihracata dayalı sürdürülen büyüme politikası ve tüm sektörlerde yerli ve milli anlayışı ön planda bulunduğundan siyasi otoritelerin yabancı sermayeye karşı duruşu ve engelleyici politikaları Asya ülkelerinde yabancı sermayenin girişini yavaşlatmıştır (Özata, 2010:57).

Asya ülkelerinde yaşanan ekonomik kriz sonucu birçok ülkede finansal serbestleşmenin ve dışa açılmanın gerektiği gündeme gelmiş, bu politikalar sonucu Asya ülkelerine yabancı sermayeli bankaların girişleri ciddi oranlarda ilerleme göstermiştir (Sevimeser, 2005:30).

Tablo 6 . Asya Ülkelerinde 1990'lı Yıllarda Uygulanan Kısıtlamalar

Ülke	Mülkiyet Kısıtlaması	İdari Kısıtlama
Endonezya	Yeni banka kurulumuna lisans verilmemektedir. Yabancı bankaların mevcut bankalardaki hissesi % 49 ile sınırlanmaktadır.	Yerli bankalara göre daha yüksek ödenmiş sermaye, şube açma izni 10 ile sınırlı, her yabancı çalışan için iki yerli çalışan zorunludur.
Güney Kore	Temsilcilik ve şube açma izni verilmemektedir. Şube açmak için en az bir yıllık temsilcilik şartı bulunmaktadır.	Yabancı para cinsinden kredi ve mevduat sınırlanmaktadır. Yabancı personelin çalışmasına müsaade edilmektedir.
Malezya	Ulusal bankadaki yabancı payının oranı % 30 u aşmamaktadır. Faaliyette bulunan 13 yabancı banka devam etmektedir. Yeni yabancı bankalara lisans verilmemektedir.	Yabancı bankaların başka bankaları kontrol etmesine izin verilmemektedir. Yabancı çalışana müsaade edilmeyip çalışanlar yerli olmak zorundadır.
Tayland	Yabancı payı % 49 ile sınırlıdır.	Sadece üst düzey yabancı personele sınırlı bir zaman zarfı için çalışma izni verilmektedir
Filipinler	Yeni yatırımlarda yabancı payı % 51 ile sınırlanmıştır.	1995 – 2000 arasında sadece 10 şubeye izin verilmiştir.

Kaynak: Çiftçi, 2009:39

Tabloda 6'da da görüldüğü üzere Asya ülkelerinde uygulanan engelleyici politikalar 2000'li yıllara gelindiğinde esnetilmeye başlatılarak yabancı sermayenin girişinde bulunan kısıtlamalar azaltılmıştır.

2.6. Gelişmekte Olan Ekonomilerde Yabancı Bankaların Öneminin Artmasının Nedenleri

Yabancı bankaların hedef ülkelerin bankacılık sektöründeki paylarındaki artışın nedenleriyle, hedef ülkenin beklentileri arasında birbirine paralel bir ilişki bulunmaktadır. Yabancı bankaların giriş yapacakları ülkelerin beklentileri, yapmış oldukları yasal düzenlemeler ve yabancı bankaların ekonomiye girişlerine gösterdikleri reaksiyon önem arz etmektedir.

2.6.1.Yabancı Bankaların Giriş Yapmayı Planladığı Ülkelerin Beklentileri

Özellikle 1980'li yıllarından itibaren ekonomik serbestleşme çabası içerisinde bulunan ülkeler, yaşadıkları ekonomik krizler, artan ve sürdürülemez hale gelen borç yükleri, ekonomik büyüme ve kalkınmanın devamı için yabancı sermayeye gereksinim duymuşlardır. Yabancı sermayenin giriş yapacağı ülkelerin beklentileri ise şu şekilde sıralanabilir;

- Ülkeye yabancı sermayenin girişinin teşvik edilerek artırılması,
- Ekonomik büyüme ve kalkınma için gerekli olan uzun vadeli yatırımların daha düşük maliyetle gerçekleştirilmesi,
- Uluslararası ticaretin kolaylaştırılması ve dış ticaret hacminin artırılması,
- Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının hız kazanmasına destek sağlanması,
- Ulusal bankacılığın modernize edilmesi, sektörün teknolojik altyapısının geliştirilmesi, sunulan ürün çeşitliliğinin ve rekabetin artırılması,
- Ulusal ve bölgesel finans faaliyetlerinin geliştirilmesidir (Aksoy, 1998:36).

2.6.1.1. Yabancı Bankaların Yerel Bankacılık Sektörüne Girişinin Temel Nedenleri

Yabancı bankaların özellikle gelişmekte olan ekonomilere girişlerindeki artışın temel üç nedeninin bulunduğu düşünülmektedir. Bunlardan birincisi finansal sektördeki hizmetlerin küreselleşmesi, ikincisi yabancı bankaların yerel piyasalara girişlerini engelleyen politikaların terk edilmesi ve üçüncüsü ise ekonomide yaşanan krizlerin gelişmekte olan ülke ekonomilerine girişte maliyet düşüşüne neden olmasıdır (Özata, 2010:91).

Finansal Sektördeki Hizmetlerin Küreselleşmesi: Dünyada görülen finansal serbestleşmenin sonucu olarak finansal hizmetler küresel bir hale gelmiştir. Liberalizasyon sürecinden önce gelişmekte olan ekonomiler; teknolojik alt yapı ile ilerlemeyi sağlamayı, işsizlik sorununa çözüm bulmak ve döviz rezervlerini arttırmak gibi nedenlerle yabancı sermayeye ihtiyaç duyarlarken günümüzde bunlara ilave olarak uluslararası ticaretten daha fazla pay almak, dış ticaret hacmini arttırmak ve ülke içerisindeki bütün sektörlerde rekabet ortamını artırarak ürün çeşitliliği yaratmak gibi hedeflere ulaşmak için yabancı sermayeye gereksinim duymaktadırlar (Özata, 2010:91).

Yabancı Bankaların Yerel Piyasalara Girişlerini Engelleyen Politikaların Terk Edilmesi: Yabancı sermaye girişlerinin artışında finansal hizmetlerin küreselleşmesi tek başına yeterli değildir. Söz konusu küreselleşmenin sağlanması için yabancı sermayenin ülke ekonomisine girişindeki engelleyici ve kısıtlayıcı politikaların terk edilmesi gerekmektedir. Yakın zamanlara kadar yabancı bankaların gelişmekte olan ülke ekonomilerine girişlerinde, finansal serbestleşme sürecinden önce bazı kısıtlamalar bulunduğu bilinmektedir. Bu sınırlamalar çoğu gelişmekte olan ülke tarafından 1990'lı yıllarda yaşanan finansal krizlerden sonra istikrarlı ve güvenli bir ekonomik sistem oluşturma isteği ile terk edilmektedir (Özata, 2010:92).

Ekonomide Yaşanan Krizlerin Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerine Girişte Maliyet Düşüşüne Neden Olması: Yabancı bankaların, faaliyette buldukları gelişmekte olan ülkelerde yaşanan finansal krizlere rağmen kendi

ülkelerine dönmedikleri, krizi fırsat bilerek bu ülkede faaliyetlerini büyötmeye çalıştıkları görölmektedir. Yabancı bankalar bu tür dönemlerde sektörde bulunan ulusal bankalarla daha ucuz maliyetlerle birleşme, ya da şube sayılarını artırarak sektördeki faaliyet alanlarını genişletme yoluna gitmektedirler. Bu stratejiyle faaliyet gösteren yabancı bankalar, kriz döneminde kar sağlamayı düşünmemekte, ancak düşük maliyetle aldıkları bankaları krizin etkisinden sonra daha hızlı bir şekilde kar ettirme planı içerisinde olmaktadır (Sevimeser, 2005:49).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YABANCI BANKALAR

Ülkemizde yabancı bankaların faaliyetleri Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında başlamıştır. Bu dönemde kurulmuş olan yabancı bankaların çoğunluğu Osmanlı Devleti'nin dış borçlanmasının finansmanını sağlamıştır. Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte yerel bankalar sektörde ağırlık kazanmış ve yabancı bankalar faaliyetlerini sınırlandırmıştır.

Yabancı bankaların faaliyetlerini sınırlandırma nedeni ise 1980 yılı öncesi Türk ekonomisinin ticaret hacminin düşüklüğü, sektörün yabancı banka girişlerine yönelik engelleyici düzenlemeleri ve en önemlisi dışa kapalı ekonomik model benimsenmesi olmuştur (Bumin, 2007:49).

Gelişmekte olan ülkeler kategorisinde bulunan Türkiye'de yabancı bankaların ekonomi üzerindeki etkisi gelişimi ele alındığında aynı kategoride bulunan ülkelerle benzerlik göstermektedir. Liberal ekonomik politikaların dünya ülkelerinin çoğu tarafından uygulanmaya başlamasıyla özellikle gelişmekte olan ekonomilere yabancı banka girişleri artmıştır (Sevimeser, 2005:37).

Ülkemiz açısından bakıldığında 1980'li yıllardan sonra yabancı bankalar sektörde önemli oranda büyüme sağlamıştır. 1980 yılları sonrası uygulanan dışa açık ekonomi politikaları ile ülkemiz ekonomisinin Uluslararası finans sistemi ile uyumu amaçlanmıştır (Bumin, 2007:50).

Finansal liberalizasyon süreci ile birlikte yabancı sermayenin ülkemize girişini engelleyen kısıtlamalar kaldırılmış bunun aksine yabancı sermayeyi teşvik ve özendirici politikalar izlenmiştir.

Kambiyo rejiminde de serbestleşmeye gidilmiş döviz üzerinden işlemlerin yapılmasına müsaade edilmiştir. Uygulanan ekonomi politikaları ile bankacılık sektörü Türkiye'nin dışa açılmasında büyük pay sahibi olmuştur. Dış ticaret işlemlerinin artması ile bankalar yurtdışı borçlanmaları ve ticaretin finansmanı üzerine yoğunlaşmışlardır. Artan dış ticaret hacmi sonucunda yurtdışında bulunan

bankaların da Türkiye ekonomisi ile yaptıkları işlem hacmi artış göstermiştir (TBB, 2005:6).

Tablo 7. Yıllar İtibariyle Türkiye’de Faaliyette Bulunan Yabancı Banka Sayıları (1980-2019)

1980	1985	1990	2000	2010	2019
4	15	26	21	20	21

Kaynak : (https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp , 2019)

3.1.Türk Bankacılık Sektörünü Çekici Kılan Koşullar

1980 sonrasında ekonomide serbestleşmeye yönelik politikalar uygulayan Türkiye yabancı sermaye açısından, karlı bir pazar haline gelmiştir. Ekonomik gelişme açısından yüksek bir artış hızında bulunan Türkiye de bu gelişimi finanse edecek yabancı kaynağa ihtiyaç duyulmaktadır. Gerek hukuki düzenlemeler ve gerekse serbest piyasa koşullarını sağlanmasıyla yabancı sermaye üzerinde bulunan kısıtlamalar kaldırılmış ve yabancı bankaların piyasaya girmesi kolaylaştırılmıştır (Çiftçi, 2009:33).

Yabancı bankalar herhangi bir ülkede sektöre giriş yaparken o ülkenin yasal düzenlemelerine, piyasa yapısına, dış ticaret hacmine, müşteri potansiyeline, siyasal istikrarına bakarak tercihte bulunurlar. Yabancı bankalar açısından Türk bankacılık sektörünü cazip kılan unsurlardan en önemlisi kar oranlarının fazla olmasıdır. Sonuç olarak bankalarda birer ticari işletme olup yüksek kar elde etmeyi amaçlar ve karlılığı öncelik olarak görürler. Ülkemiz açısından bakıldığında gerek iş ve müşteri varlığı gerekse piyasanın tam istihdam noktasına ulaşamamış olması ülkemizi cazip hale getirmektedir. Artıca ülkemizin jeopolitik konumu ile Avrupa ve Asya arasında bir geçiş noktasında bulunması, genç ve dinamik bir nüfusa sahip olması ve bundan dolayı yeni iş imkanlarına açık olması yabancı sermayedarlar tarafından ülkemizi her zaman cazip kılmaktadır.

Yabancı yatırımları etkileyen başlıca faktörler aşağıdaki şekilde incelenebilir.

Siyası ve Ekonomik İstikrar: Yabancı sermayenin ülkeye girişini sağlayan temel faktörlerin en önemlisi ülkede bulunan siyasi ve ekonomik istikrardır. Makro göstergelerde bulunan kısa süreli oynaklıklar ve siyasi sorunların oluşması durumunda yabancı sermaye olumsuz olarak etkilenir (Özata, 2010:68).

İş Gücü Maliyeti: 1970'li yıllardan itibaren gelişmekte olan ülkelerde iş gücü maliyetleri düşük olduğundan yabancı yatırımcılar bu ülkelere yönelmişlerdir. Bu tür ülkelerde nüfus artışının hızlı oluşu, genç nüfusun fazla olmasından dolayı iş gücü maliyetleri düşük kalmıştır. İş gücü maliyetlerinin düşük olması sebebiyle dünya genelinde üretim yapan yatırımcılar doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını bu ülkelere doğru kaydırmışlardır. Halen dünya pazarında söz sahibi olan büyük işletmeler ucuz emek faktörü bulunan ülkelerde faaliyetlerine devam etmektedirler. Ucuz emeğe sahip olan ülkeler özellikle insan gücüne dayalı mamul üretiminde uluslararası ticarete ön plana çıkmaktadır (Duramaz, 2016:33).

İç Pazarın Çekiciliği: Yabancı sermaye herhangi bir ülkede yatırım yaparken göz önünde bulundurduğu faktörlerden biriside iç pazarın cazibesidir. Buradaki en önemli etken ise ülkede bulunan iç talep yapısıdır. İç talep potansiyeli yüksek olan ülkeler yatırımcıyı cezbeden ülkelerdir. Yabancı yatırımcının elde edeceği gelir iç pazarın potansiyel talebine bağlıdır.

Mali Yük: Ülkede bulunan vergi oranlarının düşük olması yabancı yatırımcı için temel faktörlerdendir. Yabancı sermayeyi ülkeye teşvik etmek için vergi konusunda teşvik edici düzenlemelerde bulunulmalıdır. Böylelikle hem GSYH artacak hem de uzun dönemde vergi gelirleri artacaktır.

3.2.Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayenin Artış Nedenleri

Son dönemlerde ülkenin önemli gündem maddelerinden birisi bankacılık sektöründe yaşanan devir ve birleşmelerdir. Serbestleşme politikasıyla yabancı bankaların devir-birleşme ve kurulması yönündeki kısıtlamaların kalkması sonucu yabancı banka sayısında önemli bir artış görülmüştür.

Türk bankacılık sektöründe yeni düzenlemeler yapılması, denetim mekanizmasının etkin olarak sağlanması, uluslararası düzenlemelere kısa zamanda uyum sağlanması ve makro ekonomik yönden istikrarın sağlanarak yabancı bankaların ülkemize olan ilgisi artmıştır. Böyle bir ortamda yabancı sermayeden toplam faydanın elde edilebilmesi için gerekli düzenleme ve denetim sisteminin doğru zamanda gerçekleşmesi sektörün geleceği açısından büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizde bulunan yabancı bankalara karlarını yurt dışına aktaracakları ve ülkeden kaynak çıkışı olacağı iddiaları gerçekçi değildir. Gerek yerli gerekse yabancı tüm işletmeler kaynaklarını kendileri için istikrar ve güvenin olduğu, yüksek kar elde edebilecekleri ülkeye götürmek isteyeceklerdir (Önal, 2006:299).

Gelişmekte olan ülkelerde bankacılık sektörüne olan yabancı sermaye ilgisi ülkemizde de yoğun bir şekilde artmıştır. Türk bankacılık sektörüne en fazla ilgiyi Avrupa Birliği ülkelerinin gösterdiği görülmektedir. Ülkemizin Avrupa Birliği ile uyum ve müzakere süreci içinde olması Avrupa Birliği açısından ek bir teşvik olmaktadır. Ülkemizde bulunan bankacılık sektörünün sürekli büyüme eğilimi göstermesi yabancı yatırımcılar açısından cazip bulunmaktadır. Yabancı bankaların ilgisini çeken bir diğer noktada ülkede bulunan reel faizlerin yüksek düzeyde olmasıdır.

3.3.Yabancı Banka Girişini Destekleyen Görüşler

Yabancı bankaların sektöre girişiyle ülke ekonomisi ve yerel bankalar üzerinde oluşan olumlu etkilere ilişkin bazı görüşler bulunmaktadır. Yabancı bankaların sektöre girişiyle bankacılık sisteminde rekabetçi bir ortam oluşur. Böylelikle yerel bankalar daha etkin faaliyet göstermeye yönelir. Yabancı bankaların sektöre girmesi sonucu artan rekabet ortamında maliyetlerin düşmesi ve verimlilik artışı beklenmektedir. Kredi standartları belirlenirken yabancı bankaların disiplinli kültürü yerel bankaları da olumlu etkilemektedir. Bunun sonucunda takip hesaplarında izlenen sorunlu krediler azalmakta ve sektörün etkinliği artmaktadır (Ata, 2009:110).

Sektöre giren yabancı bankalar yatırım yapılan ülkede finansal sektörün gelişmesi ve derinleşmesine katkı sağlamaktadır. Yabancı bankaların sektöre katılmasıyla yerel bankalarla aralarında oluşan rekabet sonucu sektörün etkinlik ve verimliliği artmaktadır. Yabancı bankaların teknolojik altyapı ve modern bankacılık uygulamaları ile yerel bankaların gelişmesine katkıda buldukları düşünülmektedir.

Ayrıca yabancı banka girişleriyle ülke ekonomisine ilave fon kaynakları sağlanmaktadır. Yabancı bankalar tarafından ülkeye getirilen kaynaklar ile ulusal projelerin gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır.

3.4.Yabancı Banka Girişine Karşı Görüşler

Yabancı bankaların sektöre girişinin olumsuz olduğunu düşünen görüşlerde bulunmaktadır. Sektöre giren yabancı bankalar ile sektörde faaliyet gösteren yerel bankaların ortaya çıkan yoğun rekabet sonucunda iflas durumuyla karşı karşıya kalmasıdır. Yerel bankaların iflas durumuna gelmesinin sektörün tamamının istikrarını olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Bunun için yabancı bankaların sektöre girişlerine kısıtlama konulması hem yerel bankaları koruyacak hem de piyasada bulunan ekonomik ve finansal istikrarı sağlayacaktır. Yabancı bankaların uluslararası şube ağı bulunduğundan ülkede bulunan büyük işletmelerin dış ticaret işlemleriyle ilgilenecekler, yerel bankalara ise sektör açısından riskli görülen işletmeler kalacaktır (Akgüç, 1987:16).

Ekonomide yaşanan kriz dönemlerinde yabancı bankalar fonlarını başka bir ülkeye kısa sürede aktararak, faaliyetlerini de askıya almaları sonucu ülkede oluşan krizin boyutu artmaktadır.

3.5.Yabancı Banka Girişlerinin Türk Bankacılık Sektörü Üzerinde Etkileri

Ülkemizin 1980 yılı sonrası dönemde ekonomide serbestleşmeye yönelmesi ile yabancı sermaye için ciddi bir pazar haline gelmiştir. Ülkemizde görülen yabancı sermaye kaynaklı büyüme stratejisi ve uluslararası piyasalar ile jenerasyon sürecine girmesi yabancı finansal kuruluşların dikkatini çekmiş ve günümüze kadar yabancı

girişlerinin artmasına ortam oluşturmuştur. Yabancı bankaların sektöre girişiyle ülkemiz bankacılık sektörünün yapısında değişimler gözlenmiş ve sunulan hizmetlerin çeşitlendirilmesinde yabancı bankaların katkısı olmuştur (Sevimeser, 2005:49).

3.5.1.Büyüme ve Ekonomik İstikrar Üzerine Etkileri

Ekonomik büyüme, en geniş açıdan bakıldığı zaman bir ülkede meydana gelen toplam üretim, toplam yatırım ve dış ticaret hacmi gibi temel rasyoların bir önceki dönemden bir sonraki döneme göre rakamsal olarak artış göstermesidir. Ekonomik büyüme kısaca bir ülkenin GSYH'sının nominal olarak bir dönemden sonraki döneme artış göstermesi olarak tanımlanabilir.

Yabancı bankaların milli piyasalara katılması kredi kaynağı açısından ilave bir fon yaratacağından bankacılık sektörü daha istikrarlı hale gelecektir. Ülkeye giriş yapan yabancı bankalar sermaye açısından daha güçlü bir yapıda olduklarından ülke ekonomisi zayıfladığı zamanlarda dış ticaretle uğraşan büyük ulusal firmalara kaynak sağlamaları ülke ekonomisinin kötüye gitmesini azaltacak ve bu büyük firmaların kredi temin etme çabalarını azaltacaklardır. Ülkemiz açısından bakıldığında 2000-2001 krizleri öncesindeki dönemde kamu bankalarının elde ettiği karların çoğunluğu devlet iç borçlanma senetlerine yaptıkları yatırımlar neticesinde oluştuğu gözlenmektedir. Ancak daha sonraki yeniden yapılandırma döneminde bankacılık sektörümüz devlet iç borçlanma senetleri yerine, asıl bankacılığın fonksiyonları olan mevduat temini ve piyasaya kredi sağlama işleviyle asıl amacı doğrultusunda yönelmiş ve yabancı bankaların da sektöre girişiyle ekonomik istikrar mümkün olabilmıştır (Karakurt, 2007:64).

Türk bankacılık sektörüne yabancı bankaların katılmasıyla repo, swap, futures, options gibi yeni finansal ürünler sektörümüz tarafından tanınmaya başlanmıştır. Sektörümüzde yabancı bankaların payında meydana gelen artışlar gerek rekabet gerekse ekonomik istikrar açısından etkinliği beraberinde getirmektedir. Bütün bu gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda yabancı bankaların hem finans

sektörümüze katkı sağladığı hem de ekonomik büyümemiz açısından ülkemizi olumlu yönde etkiledikleri düşünülmektedir.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik sistemleri, gelişmiş ülkelerin ekonomik sistemlerine göre daha kırılgan bir yapıda bulunmalarından dolayı gelişmekte olan ülkelerin finans sektörlerinde büyük yabancı bankaların faaliyette bulunması ekonomik kriz dönemlerinde krizin ülkeye etkisinin azaltılmasında katkı sağlamaktadır (Karacaoğlan, 2011:111).

Sıcak para, ekonomide oluşan olumsuzluklar ve kriz dönemlerinde enflasyonun meydana getirdiği spekülâtif kazanç imkanları sağlayan ve kar maksimizasyonu sağlandıktan sonra ülkeyi terk eden ve ekonomik dengelerin daha da bozulmasına yol açan yabancı sermaye tipidir. Yabancı bankaların ulusal bankacılık sistemine katılmalarıyla gelişmekte olan ülke ekonomilerinde sıcak paranın etkisinin azaltılmasında katkı sağlayabilmektedir (Çakar, 2003:41).

Türk bankacılık sektörüne yabancı sermayeli bankaların katılması “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları” olarak değerlendirilmektedir. Özellikle yeniden yapılanma döneminde sektöre katılan yabancı sermayeli bankalar doğrudan yabancı sermaye yatırımları açısından önemli bir konuma sahiptir.

Ülkemizde 2001 krizinden sonra uygulamaya konulan, Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı ve Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması kapsamında 2002 yıllarından sonra gerek büyüme oranı gerekse doğrudan yabancı sermaye yatırımları süreklilik arz eden artış eğilimine girmişlerdir. Ülkemiz ekonomisinde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının artış göstermesi beraberinde ekonomik büyümedeki artışa katkı sağlayacaktır (Işık, 2006:47).

Yabancı sermayeli finansal kuruluşların finansal istikrarı azaltıcı etkilerini de göz ardı etmemek gerekir. Özellikle ekonomik kırılganlık ve kriz dönemlerinde yabancı bankaların fon desteğine ihtiyaç olan dönemde bu bankaların ekonomik sisteme kaynak temin edeceği görüşü yaygın olsa bile bunun tam tersinde bir görüşü de göz önünde bulundurmak gerekir. Gelişmekte olan ülkelere yabancı bankaların daha zayıf bağlı olduğu ve vefasız davranabilecekleri düşünülmektedir. Yani yabancı

bankalar faaliyet gösterdikleri ülkelerde ekonomide oluşan kırılmalıkları fark ettikleri zaman elde ettikleri karı korumak amacıyla ve risk ortamından kaçınmak için piyasaya vermiş oldukları kredileri geri talep etme yoluna gitmektedirler. Böyle durumlarda kırılmal yapıda bulunan ulusal ekonomiler daha da kötüye gitmekte ve ekonomik krizin derinleşmesine sebep olmaktadır (Erdönmez, 2004:66).

3.5.2. İstihdam Üzerindeki Etkisi

Herhangi bir sektörde faaliyette bulunan firma diğer ülkelere doğrudan yatırım faaliyetinde bulunduğunda, o ülkede bulunan iş gücünden faydalanır ve o ülkeye istihdam sağlamış olur. İstihdam açısından değerlendirildiğinde az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bulunan yüksek işsizlik rakamları doğrudan yabancı sermayenin o ülkelerde faaliyetlerde bulunması ile işsizliği azaltmada ve istihdam oranlarını artırmada önemli bir katkı sağlamaktadır.

Tablo 8 : Yabancı Bankaların Sektör Payı (%)

	1980	1990	2000	2004	2006	2010	2015	2019
İstihdam	1	2	2	5	18	23	24	24
Şube	2	2	2	3	16	22	23	25

Kaynak : (<https://www.tbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar>, 2019)

Gelişmekte olan ülke ekonomilerinde gelişmiş ülke ekonomilerine göre iş gücü maliyetleri daha ucuz olduğundan yabancı sermaye yatırımlarının gelişmekte olan ülkelere yönelmiştir. Ülkemizde faaliyette bulunan yabancı sermayeli bankalar dünya üzerinde gerek gelişmişlik gerekse şube ve temsilcilik yönüyle en büyük bankalar olarak bilinmektedir. Bu bankalar teknolojik alt yapı yönünden daha ileri düzeyde bulduklarından daha az personel ile daha fazla performans göstermektedirler (Algan, 2008:122).

Ülkemizin işgücü maliyetleri yönünden diğer ülkelere göre daha ucuz olması doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını cezp ederek yeni istihdam olanaklarının oluşmasını sağlamaktadır. Yabancı bankalar ülkemizde faaliyette bulunarak hem yeni istihdam alanlarının oluşturulmasına hem de Türk bankacılık sektörünün gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Yabancı bankalar tarafından sektörde istihdam edilen personeller bankacılık sektörü açısından uzun dönemde sektörün birikim ve tecrübesini artırmaktadır (Acar, 2015:55).

Türk bankacılık sektöründe 2001 krizinden sonra istihdam edilen kişi sayısı sürekli bir artış eğilimi göstermiştir. Sektörde bulunan yabancı bankaların istihdam oranlarına bakıldığında sürekli bir artış gösterdiği görülmektedir. Yabancı bankaların istihdam ettikleri kişi sayısındaki artış, yabancı bankaların ülkemizde şube veya temsilcilik açarak faaliyette bulunmalarındır.

Yabancı bankaların bankacılık sektöründe istihdamı artırdığı düşünülse bile kesin olarak istihdamı artırdığı söylenememektedir. Yani burada önemli olan yabancı sermayenin ülkeye giriş amacı önem göstermektedir. Eğer yabancı bankalar sektöre giriş yaparken ülkede faaliyette bulunan yerel bir bankayı satın alarak sektöre katılıyorlar ise istihdam üzerinde yapacağı etki sınırlı ve hatta negatif bile olabilir (Cömert, 2004:4).

3.5.3.Verimlilik ve Rekabet Üzerine Etkisi

Türk bankacılık sektörüne yabancı bankaların dahil olmasıyla teknoloji, ürün çeşitliliği ve rekabet artışıyla verimlilikte artış gözlenmiştir.

Verimlilik, sektöre giriş yapan yabancı sermayeli bankaların gelişmekte olan ülkeye sağladıkları bilgi ve tecrübe donanımıyla ve farklı finansal ürünlerle sağlanmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde faaliyette bulunan yabancı bankaları dünya genelinde hizmet verdikleri için şube ve temsilcilik yönünden geniş bir ağa sahiptirler. Teknolojik ve altyapı alanında da ileri düzeyde oldukları için yeni teknolojiye geçişleri kısa sürede gerçekleştirebilmektedirler ve kaliteli hizmet

sunmaktadırlar. Bunun sonucu olarak piyasada rekabet artmakta ve rekabet artışıyla verimlilik etkisi ön plana çıkmaktadır. Verimlilik kavramını ele alacak olursak alternatif dağıtım kanalları olan kredi kartı, bankamatik kartı, POS cihazları, internet bankacılığı, mobil bankacılık, telefon bankacılığı ve ATM'lerin kullanımı üzerindeki yoğunlaşmalar sektörün verimliliğini artırmaktadır. Türk bankacılık sektörünün bu alternatif dağıtım kanalları ile tanışmasında yabancı bankaların sektöre girişi ve sahip oldukları teknoloji etkili olmuştur (Altun, 2006:75).

Tablo 9 : Türk Bankacılık Sektöründeki POS, ATM, Kredi Kartı ve Banka Kartı Sayılarının Yıllar İtibariyle Gelişimi

Yıllar	Pos Cihazı Sayısı	ATM Sayısı	Kredi Kartı Sayısı	Banka Kartı Sayısı
2003	662.429	12.850	19.863.160	39.563.450
2005	1.140.950	14.823	29.978.240	48.243.369
2008	1.632.630	21.970	43.394.020	60.551.480
2012	2.134.440	36.334	54.342.140	91.263.040
2015	2.158.328	48.277	58.215.318	112.383.854
2018	1.586.747	51.941	66.304.603	146.375.337

Kaynak : (<https://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari/>, 2019)

Yukarıdaki tablo 9'dan da anlaşıldığı üzere Türk finansal sistemine yabancı finans guruplarının dahil olmasıyla alternatif dağıtım kanallarında sürekli bir artış izlenmiştir. Alternatif dağıtım kanallarından olan pos cihazında diğer bireysel bankacılık ürünlerine nazaran düşme eğilimi gözlenmiştir. Buna sebep olarak teknolojiye birlikte Türk bankacılık sektöründe bulunan bankaların

“Ortak Pos Cihazı” uygulamasına geçmesiyle tek bir pos cihazından altı farklı bankanın kredi kartı ve banka kartıyla işlemleri yapılabilmektedir. Bankacılık sektöründe bundan sonraki dönemlerde de teknolojinin gelişmesine paralel olarak ortak ATM kullanımı yaygınlaşmakta ve kamu bankalarının kendi aralarında anlaşarak maliyetlerini azaltmak için tek bir ATM kullanılması yönünde ortak karar almaları ATM sayılarında da önümüzdeki dönemlerde azalış eğilimi gösterebilir.

Yabancı bankalar faaliyet gösterdikleri ülkede teknolojik açıdan üstün olmaları, ucuz ve kaliteli hizmet sunmaları neticesinde verimlilik artışını doğrudan artırırken; bunun yanında sektörde bulunan diğer bankaların da yabancı bankaları örnek alması sektör verimliliğini dolaylı olarak artırmaktadır. Böylelikle yabancı bankalar ile ulusal bankalar arasında oluşan rekabet, etkisini artan verimlilikle göstermektedir (Karakurt, 2007:64).

Yabancı sermayeli bankaların sektörde faaliyet göstermesi kısa dönemde yerli bankaları olumsuz etkilemekte, yerli bankalar yabancı bankalar ile rekabette zorlanmakta ve düşük kar elde ederek faaliyetlerini sürdürmeye devam etmektedirler. Ancak bunun olumlu etkisi daha uzun dönemde yerli bankaların rekabet gücünü ve sermaye yapısını güçlendirerek olumlu şekilde etkilemektedir. Bu yönüyle sektörde faaliyette bulunan yabancı bankalar yerli bankaların daha etkin ve daha verimli bir şekilde sektörde faaliyet göstermelerini sağlamaktadır (Çelik & Ünveren , 2009:47).

Türk bankacılık sektöründe faaliyetleri açısından yabancı bankalar incelendiğinde müşteri odaklı olarak hizmet verdikleri görülmektedir. Bununla birlikte teknolojiye de etkin bir şekilde yararlandığı internet bankacılığı hizmetlerini ön planda tutmaları nedeniyle işlem maliyetlerini azaltarak müşterilerini alternatif dağıtım kanallarına yönlendirerek karlılıklarını maksimize etmeye çalışmaktadırlar. Alternatif dağıtım kanallarından yapılan işlemler aynı işlemlerin şube tarafından yapılmasına göre çok daha düşük maliyet oluşturduğundan ve müşteri memnuniyetini artırdığından özellikle yabancı bankalar tarafından müşteriler bu kanallara doğru yönlendirilmiştir. Sektörde bulunan yerel bankalar ise maliyetlerini azaltmak ve müşteri memnuniyetlerini artırmak için alternatif dağıtım kanallarına yönelerek maliyetlerini azaltmakta ve karlarını artırmaktadırlar. Bu

gelişmeler sonucunda Türk bankacılık sektöründe verimlilik gün geçtikçe artmaktadır (Karacaoğlan, 2011:118).

3.5.4. Ödemeler Dengesi Üzerindeki Etkisi

Yabancı bankaların faaliyet gösterdiği ülkede uluslararası finansal aracılık işlemleri yaparak, sektörde bulunan yerel bankaları da uluslararası finansal aracılık işlemlerine yöneltecektir. Sektörde görülen bu değişim ülke ekonomisinin ödemeler dengesi üzerine bazı etkilerde bulunacaktır. Ödemeler dengesi kavramı; bir ekonomide bulunan gerçek ve tüzel kişiler ile diğer ekonomilerdeki gerçek ve tüzel kişilerin belli dönem aralıklarında aralarında yapmış oldukları ekonomik faaliyetlerin sistemsel kayıtlarını oluşturmak üzere hazırlanmış istatistiki bir veridir (Gülçiçek, 2007:3).

Bir ülke ekonomisinin yurt dışında bulunan piyasalarla olan bağlantısı ödemeler dengesi olarak isimlendirilir. Bir ülkenin refah seviyesinin yüksekliği ödemeler dengesinden anlaşılır. Ülkemizde bankacılık sektörüne giriş yapan yabancı sermayenin ödemeler dengesi üzerinde olumlu etkisinin yanında olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Yabancı bankalar tarafından getirilen sermayenin ödemeler dengesi açısından etkisi olumlu olmaktadır. Ayrıca sektörde yabancı banka bulunması diğer yabancı bankaların da sektörü izlemelerine ve sektör hakkında bilgi sahibi olmalarına imkan sağlamaktadır.

2000 sonrası yeniden yapılanma döneminde sektöre giriş yapan yabancı bankalar ülkemiz açısından önemli bir sermaye katkısında bulunmuşlardır (Başak, 2012:34).

Yabancı bankaların ekonomimizin ödemeler dengesi üzerindeki olumsuz etkisi ise; yabancı bankaların sektörümüzden elde ettikleri karları ülkemiz ekonomisine fon kaynağı olarak sunmak yerine yurt dışında bulunan ana bankalarına aktarmalarıdır. Bu şekilde gerçekleşen sermaye çıkışları ekonomimizi zor durumda bırakmakta özellikle kriz dönemlerinde ekonomik sorunları daha da derinleştirmektedir (Başak, 2012:34).

Yabancı bankaların ekonomimiz üzerinde ödemeler dengesine olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bunun sonucu ödemeler dengesinde kısa süreli dalgalanmalar gözlenebilir. Sonuç olarak ülke ekonomisine giriş yapan yabancı sermaye genel olarak ekonomiyi olumlu yönde etkilerken, ülke ekonomisinden çıkış yapan yabancı sermaye ise ödemeler dengesini ve ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir (Karacaoğlan, 2011:115).

3.6.Yabancı Bankaların Türk Ekonomik Sistemine Faydaları

Ülkemizde faaliyette bulunan yabancı bankaların da gerek tüketiciler gerekse de yatırımcılara sağlamış oldukları kredilerle ekonomik açıdan önemli fonksiyonları vardır. Bu nedenle ülkemizde gerçekleşen kalkınma ile yabancı bankaların sağlamış oldukları finansmanların kullanım amacı da önem göstermektedir (Başak, 2012:34).

Ülkelerin iktisadi olarak kalkınmaları en büyük amaçlarıdır. Bu amaca ulaşabilmek için belirlenen para ve maliye politikaları ile finansman araçlarının etkin olarak kullanılması gerekmektedir.

Ülkemizde faaliyette bulunan yabancı bankaların ekonomimiz üzerindeki etkilerini aşağıdaki şekilde özetlememiz mümkündür: (Başak, 2012:34-35).

- Yabancı bankalar tarafından ihracatın finansmanını sağlamak amacıyla nitelikli sektörlerle sağlanan ucuz maliyetli krediler ülkemizin dış ticaret hacmini artırmakta ve buna paralel olarak üretim kapasitesinde belirgin artışlar görülmektedir.
- Yabancı bankaların ülkemizde faaliyet göstermesiyle birlikte bankacılık sektörü tarafından müşterilere sunulan hizmetlerde çeşitlilik artmıştır. Buna bağlı olarak sektörde faaliyette bulunan ulusal bankalarımız da kendilerini geliştirerek müşterilere sağlanan hizmet kalitesini artırmışlardır.
- Ekonomik kalkınmamızın temelini oluşturan altyapı yatırımlarının yapılmasında oluşturulan konsorsiyumlara sağlanan kaynaklar ile bu yatırımların yapılmasında ülkemizde faaliyet gösteren yabancı bankaların, dünyadaki yabancı şirketlerle

aralarındaki bağ kullanılarak daha etkin ve daha ucuz maliyetlerle yapılması mümkün olacaktır.

- Ülkemizde büyük sermaye gerektiren liman ve tersane işletmelerinin yapım ve modernizasyonunda sağlayacakları kaynak ile ortaya kapasite artışı beraberinde dış ticaret hacmimizi artıracaktır.
- Ülkemizin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde bulunması, yabancı sermayeli bankalar ile kurulacak iyi ilişkiler sonucunda dünya çapında artan tanınırlık seviyesiyle Avrupa Birliği'ne üye ülkelerle aramızdaki pazarlık gücü artacaktır.
- Ülkemizde faaliyette bulunan yabancı bankalar ülkemizin diğer dünya ülkeleriyle ilişkilerinde yerli firmalarımızın gelişimi ve tanınırlığı açısından köprü konumunda bulunabilirler.
- Ülkemizdeki ulusal firmaların dünya piyasalarına açılmaları yabancı bankalar sayesinde daha kolay olabilir.
- Ulusal firmaların dünya çapında tanıtılmasında yabancı bankalar önemli roller üstlenmektedirler.
- Ülkemizde bulunan serbest liman bölgelerinde yabancı müteşebbislerin ortaklığıyla kurulan yada yabancı bankalar tarafından açılan şubelerle bankacılık faaliyetleri hususunda daha rahat ve vergisel olarak daha serbest hareket eden limanlarda dünya çapındaki şirketlerin faaliyetlerini arttırarak dış ticaret hacmimizde önemli artışların sağlanmasına sebep olmaktadır.
- Serbest liman bölgesi olarak belirlenen alanlarda bankacılık faaliyetlerinin ve yabancı bankalara sağlanan kolaylıkların artmasıyla hem limanlardaki işlem hacmi artacak hem de limanın bulunduğu şehirdeki ekonomik canlanma başlayacaktır.
- Ülkemiz ekonomisi açısından önemli bir sektör olan yük taşımada ekonomik olması nedeniyle demir yolu tercih edilmektedir. Ülkemizde demir yolu ağlarının

tüm ülkeye yayılması ve mevcut demir yolu ağlarının yenilenmesinde yabancı bankaların aracılığıyla yurt dışından daha kolay borçlanılabilmektedir.

- Yabancı bankalar aracılığıyla dünyadaki güçlü sermaye gruplarının Türkiye'ye de getirilmesi için bu bankalar yabancı bankalar tarafından dünya çapında gerçekleşen konferanslarda Türkiye'nin ekonomik olarak tanıtılmasında önemli bir rol üstlenmektedirler.
- Yabancı bankaların ülkemiz ekonomisine sağladığı en önemli faydalardan biride istihdam alanında gerçekleşmektedir. Ülkemizde faaliyet gösteren ulusal bankaların satın alınması ya da gerekli denetim otoritelerinden izin alınarak yeni bir banka kurulması suretiyle yapılan yatırımlar gerek ülkemize sermaye girişine, gerekse işsizlik konusunda azalmaya ve ekonomimizin büyümesine yardımcı olmaktadır.
- Ülkemiz ekonomisinde faaliyette bulunan yabancı sermayeli bankalar bilgi ve teknoloji açısından ulusal bankalarımızdan daha önde olduklarından aralarında sağladıkları teknoloji ve bilgi birikimi ile ulusal bankalarımızın gelişmesine ve bankacılık sektöründe ileri düzey teknoloji kullanılmasına sebep olmaktadır. Bu durumda bankalardan hizmet alan müşterileri olumlu yönde etkilemekte ve müşteri memnuniyetini daha yukarılara taşımaktadır.
- Ülkemizde bulunan ulusal bankaların yabancı bankalar ile ortaklık kurarak sermayelerini birleştirmeleri ulusal bankanın gücünü artırmakta buda yatırımlara olumlu bir sinerji yansıtmaktadır.
- Uluslararası ticaretin finansmanı yönünden yabancı sermayeli bankalar ülkemiz açısından garantör konumundadır. Yabancı bankalar tarafından ülkemizde faaliyet gösteren yerli ya da yabancı müşterilere sağlanacak krediler uluslararası sermayenin Türkiye de daha kalıcı olmasını mümkün kılmaktadır. Böylelikle uluslararası üretimden ülkemiz daha fazla pay almakta ve ülkemizin gelişim süreci hızlanmaktadır.

- Yabancı bankalar sayesinde bankacılık sektörümüzde dünya çapında kabul gören standartlar yerleşmekte ve bankalarımızın risk-maliyet analizleri yaparak kaynaklarını daha etkin kullanmalarını sağlanmaktadır.
- Sektörde bulunan yabancı sermayeli bankalar ülke ekonomisine yatırım yapmayı düşünen yabancı yatırımcılar açısından ülke ekonomisi hakkında bilgi temini için rehber özelliğindedir.
- Yabancı bankalar ile Türkiye ile diğer dünya ülkeleri arasında para transferini kontrol altında tutarak para arzı yönünden makro dengeleri etkileyebilirler.
- Ülkemizde kalkınmanın tüm bölgelerde eşit olmamasından dolayı yabancı bankaların bölgesel olarak geri kalmış şehirlerimizde yatırımcılara sağlayabilecekleri düşük maliyetli krediler ile topyekün kalkınmanın tüm bölgelere yayılmasında katkı sağlayacaklardır.
- Türk bankacılık sektöründe faaliyette bulunan ulusal bankalarımızın yabancı bankalarla kurmuş oldukları ortaklık ilişkisi sektörün şeffaflığına katkı sağlayacak ve rekabeti arttıracaktır. Bu durum sonucu bankacılık sektörümüzün verimliliğinde artış gözlenebilecektir.
- Yabancı bankaların gelişmekte olan ülkelerde faaliyetlerine başlaması gelişmekte olan ülkeler için sermaye birikiminin artmasını sağlayacaktır. Artan sermaye birikimi ise ekonomi için önemli bir ivme yaratacaktır. Böylelikle uluslararası yatırımcılar için bu ülkeler cazip edici bir yatırım merkezi haline gelecektir.
- Bankacılık sektöründe bulunan ulusal bankalar ile yabancı sermayeli bankaların uyum içerisinde faaliyet göstermeleri ülkemizdeki tüm yatırım alanlarına olumlu olarak yansıtacak ve ülkemizdeki yatırımların gelişmesine katkı sağlayacaktır.
- Bankacılık sektörümüzde faaliyette bulunan yerel ve yabancı bankaların birleşmeleri sermaye yapılarını güçlendirmekte ve dış piyasalarla daha kolay ilişki kurulmasına neden olmaktadır. Yani yabancı bankalar sayesinde ülkemizdeki firmaların dünya pazarlarına açılma imkanı artacaktır.

- Yabancı sermayeli bankaların ortaklık ilişkisinde bulunduğu Türkiye ve yurt dışındaki şirketler ülkemizin uyguladığı ekonomik ve siyasal politikaların belirlenmesine katkı sağlayacaktır.
- Yabancı bankalar tarafından desteklenen sosyal sorumluluk projeleri kapsamında ülkemizdeki bazı sorunların çözümü için aktif rol alacaklardır. Bu konuda Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş.'nin başlatmış olduğu sosyal sorumluluk projesi ile eğitimine devam edemeyen 1250 kız çocuğunun eğitimine devam eteleri sağlanmıştır.
- Ülkemizde meydana gelen krizler sonucunda krizden olumsuz olarak etkilenen bankaların yabancı bankalarla ortaklık ilişkisi kurması ya da devir alınması krizin ülke ekonomisinde derinleşmesini azaltacak ve kriz döneminden daha kısa sürede çıkılmasına katkı sağlayacaktır.

3.7.Yabancı Bankaların Türk Ekonomik Sistemine Zararları

Uluslararası sermayeli şirketler ve yabancı sermayeli bankalar tarafından açılan bankaların yukarıda özetlenen faydalarının yanında ülke ekonomisi açısından bazı zararları da bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler ülkelerinde faaliyet gösteren yabancı bankalardan en fazla düzeyde yarar sağlayarak bu bankaların ülke ekonomisi üzerine sağlanan etkilerini en olumlu düzeye çıkarma çabasıdadır. Gelişmekte olan ülkelerin bölgesel kalkınmasını sağlamak için yabancı bankalardan temin edilen kredilerin maksimize edilmesi esastır (Ata, 2009:113).

Başlangıçta bir ülkenin iktisadi olarak kalkınması ve gelişmesiyle yabancı bankalar arasında esaslı bir ilişkinin varlığından bahsedilmektedir. Ancak bu durum kısa vadede bu şekilde olsa bile uzun vadede düşünüldüğünde yabancı bankalar iktisadi kalkınmayı sağlamak için yetersiz konuma gelecektir. Bunun nedeni ise iktisadi kalkınmanın ülkelerin kültürel yapısıyla bağlantılı olmasıdır. Bu doğrultuda iktisadi olarak uzun vadede kalkınmanın gerçekleşmesi için bu sürecin iç dinamiklerle sağlanması gerekir.

Gelişmekte olan ülkelerde yabancı bankaların olumsuz etkilerinin en asgari düzeye indirilmesi o ülkelerdeki izlenen ekonomi politikaları ve siyasi mekanizma ile ilgilidir. Yabancı bankaların ülkemizdeki ve gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomiye olumsuz etkilerini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür; (Başak, 2012:41-42).

- Bir ülkede faaliyette bulunan uluslararası yabancı bankalar kısa vadede sektör açısından olumlu etkiler sağlasa bile uzun vadede sektörün tamamına hakim olabilir hatta tekel konumuna bile gelebilmektedir.
- Yabancı sermayeli bankalar sermaye açısından büyük ve güçlü olduklarından faaliyet gösterdikleri ülkede siyasi bir güç elde edebilir ve siyasi mekanizmayı etkileyebilecek konuma sahip olabilirler.
- Yabancı bankaların ülkemizde faaliyet göstermelerindeki temel amaç yüksek oranda kar elde etmek olduğundan ülkemizin kalkınmasında kendi çıkarlarını gözeteceklerinden olumsuz etkiye sebep olmaktadır. Özellikle siyasi istikrarsızlık ve kriz dönemlerinde yabancı bankalar ülkemizi terk etmektedirler. Yabancı sermayenin ülkeyi terk etmesiyle ekonomide yaşanan krizin etkileri derinleşebilir, kalıcı hale gelebilir ve daha da uzun sürebilir.
- Ülkemizin Avrupa Birliği'ne üyelik politikasının gereği uluslararası yabancı sermayelerle kurulan ilişkilerin bu sürece olumlu veya olumsuz katkısı olabilir. Ülkemizdeki siyasi mekanizma ile yabancı sermaye arasındaki ilişkiler olumlu veya olumsuz etki yaratabilir. Siyasi mekanizmanın yabancı sermayeyle arasındaki ilişkinin kötüleşmesi bu sermayeye sahip kesimlerin Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliğini önleme politikasına dönüşebilir.
- Ülkemizde faaliyette bulunan yabancı bankaların artan karlılık oranları neticesinde elde ettikleri karların vergisini ödedikten sonra ana faaliyette buldukları ülkelere transfer etmek istemeleri ülkemizi cari açık sorunuyla karşı karşıya bırakmaktadır. Ülkemiz açısından önemli bir sorun olan cari açığın,

yurt dışına aktarılan kar transferleriyle daha da derinleşebileceği düşünülmektedir.

- Yabancı bankaların daha fazla kar elde etmek için riski az olan sektörler için uygun maliyetle kredi sağlaması sonucu ulusal bankalarımızın daha riskli sektörler için yönelmesine sebep olacaktır. Bunun sonucunda sektörün rekabet dengesi bozularak ulusal bankalarımız olumsuz yönde etkilenecektir (Duramaz, 2016:28).
- Türk bankacılık sektöründe yabancı bankaların payının artması ülkemizde olası bir kriz durumunda yabancı bankaların faaliyetlerine son vererek ülkemizi terk etmesiyle birlikte ülke dışına çıkan sermayeyle kriz daha da derinleşecektir. Bankacılık sektörümüzün karlılık açısından yüksek getiri sağlaması kriz dönemlerinde ülkemizin krizden yabancı bankalar sayesinde daha da çabuk çıkmasını sağlayabilir. Bu noktada asıl önemli olan krizin yönetim şeklidir.
- Ülkemizde yabancı sermayeli bankaların sektörde bulunan payındaki artış ulusal bankalarımızın yabancı bankalarla aynı şartlarda rekabet etmesini güçleştirmektedir. Dünyadaki en büyük bankaların ülkemizdeki yerli bankalarla rekabet etmesi çok zordur. İlerleyen dönemlerde yerli bankaların kapanmasına ya da bu yabancı bankalara satılmasının gerekebileceği gündeme gelebilir. Aynı zamanda bu durum ulusal bankalarımızın yabancı bankalara karşı rekabet maliyetlerini de arttıracaktır. Yabancı sermayeli bankalar kredi verirken yapmış oldukları fayda analiz maliyetlerinde daha çok uluslararası faaliyet gösteren yabancı sermayeli şirketlere kredi sağlamayı tercih etmektedirler. Bunun sonucunda küçük ve orta ölçekli firmalar gelişmemekte ve ülkemizin kaynak dağılımı bozulmaktadır (Duramaz, 2016:28).
- Bankacılık sektörümüzde yabancı banka paylarının artmasına bağlı olarak ulusal bankalarımızın artan rekabet şartları sonucu kapanma noktasına gelmesi ya da ulusal bankalarımızın sektördeki payının azalması bankacılık sektörüne olan güveni sarsarak bankacılık krizlerinin yaşanmasına zemin hazırlayabilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AMPİRİK ANALİZ

Bu bölümde Türkiye ekonomisine giren yabancı sermayeli bankaların finans sektörü üzerindeki etkileri incelenmektedir. Bunun yanında ekonomik göstergeler de modele dahil edilmekte ve böylece ekonomi üzerindeki etkileri de gözler önüne serilebilmektedir. Bu amaçla, ampirik analiz bölümünde, yabancı sermayeli bankaların bilanço içerisindeki payları üzerinden çeşitli göstergeler üzerindeki etkileri incelenmektedir.

Bölümün sonraki kısımlarında, ilk önce model kurulacak, daha sonra model ile ilgili veriler ve hipotezler tanımlanacaktır. Daha sonra ise ekonometrik yöntemler hakkında bilgi verilmektedir. Son olarak ise ampirik uygulamalar sonucunda elde edilen sonuçlar özetlenecektir.

4.1. Model ve Veriler

Yabancı bankaların Türkiye ekonomisi üzerindeki etkisini görmek amacı ile geliştirilen modelde yabancı banka büyüklüklerinin yanında kullanılan diğer değişkenler şu şekildedir. Öncelikle finansal sistem üzerindeki etkilerini görebilmek adına finansal gelişmişlik değişkeni modele dahil edilmektedir. Finansal gelişmişlik göstergesi olarak ise ülke vatandaşlarına istihdam edilen kredilerin ekonominin büyüklüğüne oranı şeklinde ölçülmektedir. Ayrıca, Bongini vd. (2017) çalışmasından hareketle enflasyon, dışa açıklık oranı değişkenleri de kontrol değişkenleri olarak modele dahil edilmektedir. Enflasyon oranını tüketici fiyat endeksinin bir önceki yılın aynı ayına göre değişimi şeklinde ölçülmüştür. Öte yandan dışa açıklı oranı ise ülkenin yapmış olduğu ihracat ve ithalatın toplamının gayri safi yurtiçi hasılaya oranı şeklinde ölçülmüştür.

Türkiye ekonomisinde yabancı banka girişleri 1980 sonrası dönemde görülmeye başlandıysa da 2000 sonrası dönemde sıklaşmıştır. Bu nedenle analizde 2000 – 2015 dönemine ait aylık veriler kullanılmaktadır. Veriler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından yayınlanan Elektronik Veri Dağıtım Sisteminden (EVDS)

ve Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından yayınlanan Uluslararası Finans İstatistikleri veri tabanından elde edilmektedir.

Tabla 10. Analizde Kullanılan Verilerin Tanımları ve Kaynakları

Değişkenler	Veri Kaynağı	Dönem	Kısaltma
Mevduat toplayan kuruluşlarda yabancı varlıklar / Mevduat toplayan kuruluşların bilanço büyüklüğü	IFS	2000-2015	YBP
Bankalar tarafından dağıtılan krediler / GSYİH	TCMB	2000-2015	DC
Dışa açıklık oranı (İhracat ve ithalatın toplamının GSYİH'ye oranı)	TCMB	2000-2015	TO
Tüketici fiyat endeksi	IFS	2000-2015	INF

Tüm bu açıklamalar ışığında oluşturulan model aşağıdaki gibi olacaktır.

$$DC_{it} = \alpha_i + \beta_{1i} YBP_{it} + \beta_{2i} INF_{it} + \beta_{3i} GS_{it} + \beta_{4i} TO_{it} + \varepsilon_{it} \quad (4.1)$$

Bu durumda finansal gelişmişlik bağımlı değişken iken bağımsız değişken yabancı banka payı bağımsız değişken, enflasyon ve dışa açıklık oranı da kontrol değişken durumundadır.

4.2. Metodoloji

Yabancı bankacılığın finansal sistem üzerindeki etkisini incelemek amacı ile vektör otoregresif model kurulmasının uygun olduğu görülmüştür. Bu amaç ile önce birim kök testi, sonrasında kurulan otoregresif model yardımı ile etki tepki, Granger nedensellik ve varyans ayrıştırması analizleri yapılmıştır.

4.2.1. Augmented Dickey Fuller Birim Kök Testi

Makro ekonomik değişkenler belirli bir dönemde ekonomik krizlerin etkisinde kalmaktadır. Bunun sonucu olarak, ampirik analizlerde, şokların etkisinde kalan makro ekonomik değişkenlerden gerekli olan bilgi temin edilememektedir. Bu sebeple; öncelikle makro ekonomik değişkende krizlerin etkisini tespit etmek gerekmektedir. Akabinde ise krizin etkisi varsa bunu kaldırmak gerekmektedir. Bu amaçla ekonometri literatüründe birçok birim kök mevcuttur. Bu testler içerisinde en sık kullanılanı Dickey ve Fuller (1979,1981) tarafından geliştirilen birim kök testidir.

Dickey ve Fuller (1981) tarafından geliştirilen birim kök testi birinci dereceden otoregresif [AR(1)] sürecini ele alır. p optimal gecikme uzunluğu olmak üzere AR(p) modelinde sıfır hipotez, ARIMA (p,1,0) otoregresif eşbütünleşik hareketli ortalama olup olmadığı test edilir. Alternatif hipotezde ise ARIMA (p+1,0,0) otoregresif eşbütünleşik hareketli ortalama dolayısıyla durağan olduğu test edilir (Cheung, Lai, 1995).

Hata teriminin normal dağılması dolayısıyla “white noise” olması için makro ekonomik değişkenin geçmiş değerlerinden birinin eklenmemesi halinde hata terimlerinde geçmiş değerlerden etkilenme sorunu ortaya çıkar. Bu nedenle modele daha fazla otoregresif süreç eklenmesi gerekmektedir (Güloğlu, 2009). Ayrıca Dickey ve Fuller (1981) tarafından geliştirilen birim kök testinde p optimal gecikme uzunluğu olmak üzere AR(p) modelinde eğer otokorelasyon sorunu varsa hata teriminin normal dağılması için daha fazla gecikme eklenmesi gerekmektedir (Sever ve Demir, 2007).

$$\Delta y_t = \gamma y_{t-1} + \sum_{i=2}^p \beta_i \Delta y_{t-i+1} + \varepsilon_t \quad (4.1.)$$

$$\Delta y_t = c + \gamma y_{t-1} + \sum_{i=2}^p \beta_i \Delta y_{t-i+1} + \varepsilon_t \quad (4.2.)$$

$$\Delta y_t = c + \gamma y_{t-1} + \delta_2 t + \sum_{i=2}^p \beta_i \Delta y_{t-i+1} + \varepsilon_t \quad (4.3.)$$

Her üç modelde de hata terimi $\varepsilon_t \sim WN(0, \sigma^2)$ beyaz gürültü özelliği göstermektedir. İlk regresyonda ne sabit terim ne de trend değişkeni

bulunmamaktadır. İkinci regresyonda ise yalnızca sabit terim bulunmaktadır. Son regresyonda ise hem sabit terim hem de trend değişkeni yer almaktadır. Dickey ve Fuller (1981) tarafından geliştirilen birim kök testi γ teriminin bire eşit olup olmaması üzerinedir. Eğer bire eşit ise değişkene gelen bir birimlik şok eğer kaldırılmazsa sonsuza kadar devam etmektedir. Dickey ve Fuller (1981) tarafından geliştirilen birim kök testinin sıfır hipotezi değişkenin birim kök taşıdığı alternatif hipotez ise birim kök taşımadığı şeklindedir. Eğer düzey değerinde durağan çıkarsa $I(0)$, birinci farkında durağan çıkarsa $I(1)$ olarak ifade edilir. Dickey-Fuller (1979) tarafından geliştirilen ADF birim testinin dağılımlarını çalışmalarında elde etmiştir. Bununla birlikte MacKinnon (1991,1996) çalışmalarında sonlu örneklemlerde kritik değerleri ortaya koymuştur.

4.2.2. Phillips Perron Birim Kök Testi

Phillips ve Perron (1988) tarafından yapılan çalışmada Dickey-Fuller (1979) testi yapılırken, hata terimi varyansları sabit ve bağımsız olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle sabit varyansın ve hata terimleri arasında otokorelasyon sorununun var olup olmadığı test edilmelidir. Phillips ve Perron (1988) tarafından geliştirilen birim kök testi Dickey-Fuller (1979) tarafınsan geliştirilen teste oranla daha esnektir. Hata terimleri için herhangi bir kısıtlamaya gidilmemiştir. Phillips Perron (PP) tarafından geliştirilen birim kök testinde hata terimlerinin heterojen bir yapı sergilediği görülmektedir. Hata terimleri arasında zayıf bir bağ var olmaktadır. Genişletilmiş Dickey-Fuller (1979) tarafından geliştirilen birim kök testinde hata terimleri birbirinden bağımsızdır. Ayrıca homojendir. Phillips ve Perron (1988) birim kök testi ile Genişletilmiş Dickey-Fuller (1979) testi arasındaki temel fark bağımlı değişkene ait gecikmeli değerlerin bulunmamasıdır. Doğrusal birim kök testlerinde, değişkenlerin durağan olduğu halde yapısal kırılmalar olması halinde sanki durağan değilmiş gibi görünmeleridir (Aktaş ve Yılmaz, 2008:96). Phillips ve Perron (1988) birim kök testi birinci derece otoregresif modeli $AR(1)$ (4) nolu regresyonda ele alınmaktadır;

$$y_t = \mu + \alpha y_{t-1} + \varepsilon_t$$

$$(1 - \alpha L)y_t = \mu + \varepsilon_t \quad (4.4)$$

Regresyonda $t=1,2,\dots,T$ olarak tanımlanmıştır. Modelde birim kök ifadesi $1/\alpha$ ile test edilmektedir. Eğer α birine eşitse değişkenin birim köke sahip olduğunu ifade eder. Phillips ve Perron (1988) birim kök testi $T(\hat{\alpha} - 1)$ dağılmaktadır.

PP testi de ADF testinde olduğu gibi yardımcı regresyonların, sırasıyla sabit terimsiz ve trend değişkensiz, sabit terimli ve trend değişkensiz, sabit terimli ve trend değişkenli olmasına göre yeniden düzenlenmektedir. Kritik tablo değerleri sırasıyla sabit terimsiz ve trend değişkensiz, sabit terimli trend değişkensiz ve sabit terimli ve trend değişkenli modeller için farklı olmaktadır.

Dickey ve Fuller (1979) doğrusal birim kök testinde kullanılan prosedürler Phillips-Perron (1988) doğrusal birim kök testinde (Z) ile gösterilmektedir. Dickey ve Fuller (1979) doğrusal birim kök testinde sabit terimsiz ve trendsiz model için $\hat{\tau}$ kullanılır. Phillips ve Perron (1988) doğrusal birim kök testinde ise Z_α kullanılır. (5) nolu regresyonda Phillips ve Perron(1988) doğrusal birim kök testi için birinci derece AR(1) süreci (6) nolu regresyonda ise bu test için kullanılan formül ele alınmaktadır;

$$y_t = \alpha y_{t-1} + \varepsilon_t \quad (4.5)$$

$$Z_\alpha = T(\hat{\alpha} - 1) - CF \quad (4.6)$$

Regresyon 6'da CF (Correction Factor) terimine düzeltme faktörü denilmektedir. Correction Factor'un elde edilişi;

$$CF = \frac{0.5(s_{T1}^2 - s_\varepsilon^2)}{\sum_{t=2}^T (y_{t-1} - \bar{y}_{-1})^2 / T^2} \quad (4.7)$$

şeklinindedir. Correction Factor ile gösterilen düzeltme faktöründe σ_ε^2 hata teriminin varyansıdır. σ^2 ise uzun dönem varyansıdır. Varyanslar elde edilmediği için; σ_ε^2 için s_ε^2 , σ^2 için s_{T1}^2 (8) ve (9) numaralı regresyonlardan elde edilir.

$$s_{\varepsilon}^2 = T^{-1} \sum_{t=1}^T \hat{\varepsilon}_t^2 \quad (4.8)$$

$$s_{Tl}^2 = s_{\varepsilon}^2 + 2 \sum_{s=1}^l w_{sl} \sum \hat{\varepsilon}_t \hat{\varepsilon}_{t-s} / T \quad (4.9)$$

Ayrıca w_{sl} , $\bar{y}_{-1}$ ve $\hat{\varepsilon}_t$ (4.10), (4.11), (4.12) regresyonlarıda elde edilmektedir.

$$w_{sl} = 1 - s/(l+1) \quad (4.10)$$

$$\bar{y}_{-1} = \sum_{t=2}^T y_t / (T-1) \quad (4.11)$$

$$\hat{\varepsilon}_t = y_t - \hat{\alpha} y_{t-1} \quad (4.12)$$

Phillips-Perron (1988) doğrusal birim kök testinde test istatistiklerinin asimptotik dağılımın otokorelasyon parametrelerini etkilememesi amacıyla test istatistiğinin dönüştürülmüş biçimi;

$$Z_t = \left(\sum_{t=2}^T y_{t-1}^2 \right)^{1/2} \frac{\hat{\alpha}-1}{s_{Tl}} - (1/2) \frac{s_{Tl}^2 - s_{\varepsilon}^2}{\left[s_{Tl}^2 (T^{-2} \sum_{t=2}^T y_{t-1}^2)^{1/2} \right]} \quad (4.13)$$

olarak hesaplanmaktadır. Phillips-Perron (1988) doğrusal birim kök testinde kullanılan gecikme tahmincisi l otokorelasyon fonksiyonundan hesaplanmaktadır. Elde edilen otokorelasyon parametresinin son gecikme değeri ele alınmaktadır. Bazı çalışmalarda ise $l \rightarrow \infty$ ve $l = o(T^{1/3})$ ile beraber belirlenebilmektedir (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2010: 365-366).

4.2.3. Vektör Otoregresif Model

Makroekonomik değişkenlere ait zaman serilerini analiz etmek için Sims (1980) tarafından geliştirilen VAR metodolojisi kullanılmaktadır. indirgenmiş VAR formu şu şekilde yazılabilir;

$$A(L)Y_t = u_t \quad (4.14)$$

Y_t is a 4x1 değişkenlerin vektörüdür ve aşağıdaki gibidir;

$$Y = (dc, to, inf, ybp) \quad (4.15)$$

$$A(L) = \sum_{j=0}^{\infty} A_j L^j, \quad A_0 = I \text{ and } u_t$$

matrix Σ_u normalde yarı kovaryans ile dağıtılan bir hata terimidir. Verilen, $A(L)$ ters çevrilebilir ve indirgenmiş VAR modeli (MA) gösterimi ile $B(L) = A(L)^{-1}$, iken yazılabilir (Bjornland and Halversen: 2008: 9).

$$Y_t = B(L)u_t \quad (4.16)$$

u_t doğrusal olarak belirtilen dört bağımsız yapısal şokun bir vektörüyle ilişkilidir.

$$u_t = A\varepsilon_t, \text{ with } I_5 = E(\varepsilon_t \varepsilon_t'). \quad (4.17)$$

4.19 ve 4.20 no'lu Denklem kullanılarak, yapısal model MA sunumu şeklinde yazılabilir;

$$X_t = C(L)\varepsilon_t, \quad (4.18)$$

$C(L) = B(L)A$. Tepkilerin türetilmesi ve varyans ayrışması için, 4.17. formülde de ima edildiği gibi A matrisinin tanımlanması gerekir.

$$\Sigma_u = E(u_t u_t') = AE(\varepsilon_t \varepsilon_t')A' = AA'. \quad (4.19)$$

Tatmin edici birçok ayrışma vardır. $AA' = \Sigma_u$, Yapısal şoklar açısından benzersiz bir MA sunumu olmadığı için, yeterli birçok farklı ayrışma vardır. Bunu iki farklı ayrışma için söyleyebiliriz ve $\Sigma_u = AA'$ ve $\Sigma_u = \tilde{A}\tilde{A}'$ Şu şekilde olmalıdır; $A = \tilde{A}Q$ ile Q dikey bir matris olan, i.e. $QQ' = I_5$. Bu tür bir matrisin özelliği, bu şekildedir; $Q = [q_1, \dots, q_4]$ Bize vektörlerin karşılıklı olarak dik olduğunu söyleyen, ortonormal olan, i.e. $\langle q_i, q_j \rangle = 0$ için $i \neq j$, ve birim uzunluk;, i.e. $\|q_i\| = 1$ 'dir.

Bu matriste, Σ_u , $(n^2 - n)/2$ sistemi tanımlamak için gerekli kısıtlamaların sayısı vardır. Geleneksel VAR metodolojisi, Cholesky ayrışması olarak bilinen özyinelemeli bir yapıya dayanan tanımlama kısıtlamalarını önerir (Ioannidis, 1995: 256). Cholesky ayrışması, değişkenlerin keyfi sıralanması temelinde uygulanan kısıtlamalar ile ortogonal şoklara yanıt verdiğini; ikincisi, ilk değişkenlerin ve kendi

dışsal şoklarına yanıt verdiğini belirtmektedir. Dolayısıyla, matrisin yapısı, alt köşegen üzerindeki tüm öğelerin sıfır olduğu, alt üçgen olacaktır (McCoy: 1997: 5).

Kısıtlamaların tanımlanmasından sonra, her bir dışsal değişken tepkisinin, tek değişkenli tekli dürtü için diğer değişkenlerden gelen dinamik etkisini yansıtmak için darbe tepki fonksiyonu kullanılır. Dürtü yanıtı işlevi, hata süresindeki şok süresi boyunca mevcut ve gecikmeli etkiyi açıklayabilir (Liu: 2008: 243).

Varyans ayrışması VAR analizinde başka bir testtir. Varyans ayrışımı sistemin dinamik yapısı hakkında bilgi verir. Başlıca varyans ayrışmasının amacı, her rastgele şokun gelecekteki dönemler için tahmin hatası varyansı üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır (Ozgen and Guloglu: 2004: 9).

4.3. Ampirik Bulgular

Metodolojik açıdan anlatılan zaman serisi ekonometrisi testlerinin uygulanmasından önce birim kök testi yapılmalıdır. Çünkü değişkenlere ait serilerin birim kök içermesi durumunda analizin sağlamlığı ile ilgili problemler ortaya çıkabilecektir. Öyle ki, serinin birim kök içermesi durumunda yapılan regresyon testleri, yanıltıcı sonuçlar verebilecektir. Bu neden çalışmada öncelikle birim kök testleri yapılmıştır.

Birim kök testlerinden önce bakılması gereken bir diğer tablo da korelasyondur. Korelasyon katsayıları değişkenler arasındaki ilişki konusunda bilgi vermektedir. Korelasyon sonuçları tablo 4.2’de sunulmaktadır.

Tablo 11. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	YBP	DC	TO	INF
YBP	1			
DC	-0.166	1		
TO	0.372	-0.524	1	
INF	-0.124	0.962	-0.502	1

Not: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Korelasyon analizine göre yabancı bank gidişi ile finansal gelişmişlik arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Bu durum finansal gelişmişlik düzeyinin artması ile yabancı banka girişinin azalacağı anlamına gelmektedir. Diğer yandan yabancı banka girişi ile ticari açıklık değişkeni arasında pozitif bir korelasyon bulunmaktadır. Buradan da ticari ilişkiler arttıkça yabancı bankaların ülkeye daha fazla giriş yapacağını göstermektedir. Son olarak enflasyon oranı ile yabancı banka girişi arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Enflasyon oranının artması yabancı banka girişini olumsuz etkileyeceği anlamına gelmektedir.

İkinci aşamada birim kök testi yapılmaktadır. Bu amaçla Dickey Fuller (1979) birim kök testi uygulanmaktadır ve sonuçlar tablo 4.2’de sunulmaktadır. Sonuçlara göre değişkenlerin tamamına yakını seviye değerlerinde birim kök ihtiva etmektedir. Öte yandan birinci farkları alındığında serilerin durağanlaştığı ve birim köklerin ortadan kalktığı görülmektedir. Bu nedenle değişkenler analize birinci farkları üzerinden dahil edilmektedir.

Tablo 12. ADF (1981) ve PP (1988) Birim Kök Testi Sonuçları

		<i>Değişkenler</i>	<i>ADF</i>			<i>Değişkenler</i>	<i>ADF</i>
<i>Düze</i>	<i>Sabit</i>	YBP	0.285 (0) [0.976]	<i>Birinci Farklar</i>	YBP	-7.018 (0) [0.00]***	
		DC	-1.756 (5) [0.398]		DC	-4.641 (4) [0.00]***	
		TO	6.529 (0) [0.99]		TO	-2.988 (1) [0.040]**	
		INF	0.400 (4) [0.981]		INF	-3.064 (3) [0.033]**	
	<i>Sabit+Trend</i>	YBP	-2.555 (1) [0.301]		YBP	-7.009 (0) [0.00]***	
		DC	-3.814 (4) [0.021]**		DC	-4.635 (4) [0.00]***	
		TO	-0.941 (0) [0.99]		TO	-8.947 (0) [0.00]***	
		INF	-2.248 (4) [0.456]		INF	-3.185 (3) [0.095]*	

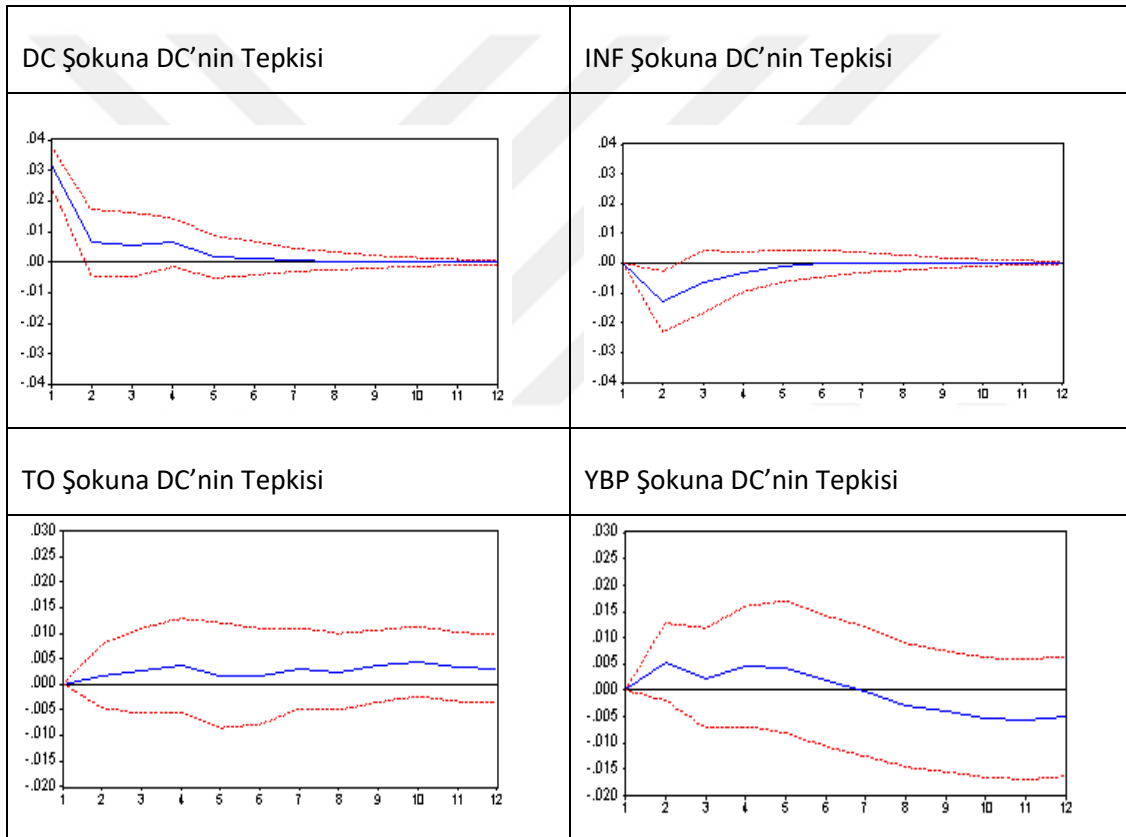
Not: ***,** ve * değerleri sırasıyla %1 (0.01), %5 (0.05) ve %10 (0.1) anlam seviyelerinde serilerin durağanlıklarını göstermektedir. Parantez içindeki değerler Schwarz bilgi kriterine göre optimal gecikme uzunluğunu göstermektedir. Köşeli parantez içindeki değerler olasılık değerlerini göstermektedir.ADF testi için: Mac Kinnon (1996) kritik değerleri sabitte 1 %, 5 % ve 10 % değerleri için sırasıyla 3.485, -2.885, -2.579 ve sabit + trend için 1 %, 5 % ve 10 % olasılık değerleri için sırasıyla -3.483, -2.884, -2.579. PP testi için: Mac Kinnon (1996) kritik değerleri sabitte 1 %, 5 % ve 10 % değerleri için sırasıyla 3.485, -2.885, -2.579 ve sabit + trend için 1 %, 5 % ve 10 % olasılık değerleri için sırasıyla -4.033, -3.446 ve -3.148.

Not: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

İkinci aşamada vektör otoregresif model oluşturulmaktadır. Bu amaçla ilk önce gecikme sayısı belirlenmektedir. Yapılan gecikme uzunluğu analizinde Akaike bilgi kriteri dikkate alınmış ve gecikme uzunluğu 4 olarak belirlenmiştir. Dört gecikme uzunluğunun dikkate alındığı model otokorelasyon açısından incelendiğinde ise herhangi bir otokorelasyon probleminin olmadığı görülmüştür.

Otoregresif model kapsamında yapılan etki tepki analiz sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 13. Etki Tepki Analizi Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 4.4'te etki tepki analizi sonuçları sunulmaktadır. Buna göre her bir değişkendeki %1'lik pozitif şoka finansal gelişmişlik değişkeninin vereceği tepki ölçülmektedir. İlk olarak finansal gelişmişlik değişkeninde yaşanan %1'lik pozitif şoka kendisinin vereceği tepki ölçülmüştür. Sonuç beklendiği gibi pozitif ve istatistiki olarak anlamlıdır.

İkinci olarak enflasyon oranında yaşanan %1'lik pozitif şoka finansal gelişmişlik değişkeninin verdiği tepki incelenmiştir. Buna göre enflasyon oranındaki %1'lik yükseliş finansal gelişmişlik üzerinde negatif etkide bulunmaktadır. Tepki iktisadi olarak değerlendirildiğinde anlamlıdır. Zira enflasyon oranı birikimler üzerinde negatif etki yapacağından bu durum finansal sistemi de etkileyecektir. Sonuç aynı zamanda istatistiki olarak da anlamlıdır. Anlamlılık üç dönem sürmektedir.

Üçüncü olarak ticari açıklıktaki pozitif şokun finansal gelişmişlik üzerindeki etkisi ölçülmüştür. Ticari açıklıkta yaşanan pozitif şok, finansal gelişmişliği pozitif etkilemektedir. Sonuç iktisadi olarak pozitif olsa da istatistiki olarak anlamsızdır.

Son olarak yabancı banka girişlerindeki %1'lik pozitif şoka finansal gelişmişliğin vermiş olduğu tepki pozitifdir. Bu sonuç iktisadi olarak anlamlı bulunabilir. Zira teorik çerçevede de sunulduğu üzere yabancı banka girişleri Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde finansal sistemin lehine sonuçlar doğurarak sektörel gelişmeye neden olabilir. Bununla birlikte sonuç istatistiki olarak anlamsızdır. Tüm etki tepki analiz sonuçları incelendiğinde finansal gelişmişlik üzerinde etkili yegane değişken enflasyon oranıdır.

Tablo 14. Granger Nedensellik Analiz Sonuçları

Hipotez	p-değeri	Nedensellik
$dc \rightarrow ybp$	0.0135	Yes
$ybp \rightarrow dc$	0.2459	No
$dc \rightarrow inf$	0.0071	Yes
$inf \rightarrow dc$	0.0029	Yes
$dc \rightarrow to$	0.1763	No
$to \rightarrow dc$	0.5381	No

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tabloda ise VAR tabanlı Granger nedensellik analizi sonuçları verilmektedir. Buna göre her bir değişkenin finansal gelişmişlik ile nedensellik ilişkisi incelenmektedir. Buna göre finansal gelişmişlik ile yabancı banka girişleri arasında bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. İlişkinin yönü ise finansal gelişmişlikten yabancı banka girişine doğrudur. Öte yandan yabancı banka girişlerinden finansal gelişmişliğe doğru herhangi bir nedensellik ilişkisi bulunmamıştır. Bu yabancı banka girişlerinin finansal gelişmenin faktörlerinden bir tanesi olmadığını göstermektedir.

Bir diğer değişken olan enflasyon ile finansal gelişmişlik arasındaki ilişki incelendiğinde ise çift yönlü bir ilişkinin varlığı dikkat çekmektedir. Enflasyon oranı finansal gelişmişliği etkilerken finansal gelişmişlik de enflasyon oranı üzerinde etkilidir. Bu durum şöyle açıklanabilir; enflasyon oranındaki bir artış finansal sisteme özellikle yerli para cinsinden mevduat girişini etkileyecektir. Ayrıca yüksek enflasyonun olduğu dönemlerde finansal sistem araçlarının reel değerleri, getirilerinin reel değerleri düşüş göstereceğinden bireylerin bu konudaki tercihlerini etkileyecektir. Tersine ilişki ise, finansal sistemin gelişmesinin kredi olanaklarındaki artış ve dolayısıyla toplam talepteki bir artış sonucu enflasyonun artacağı şeklinde yorumlanabilir.

Son olarak ticari açıklık ve finansal gelişmişlik arasındaki ilişki incelendiğinde iki değişken arasında herhangi bir nedensellik ilişkisinin olmadığı görülmektedir. Bu durum reel sektördeki dışa açılmanın finansal sektör üzerinde etkili olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Tam tersi durumda ise finansal sistemdeki gelişmeler, ticaretin finansmanına yönelik yenilikler ticaretin gelişmesinde herhangi bir etkisi olmadığı söylenebilir.

Finansal gelişmişlikte yaşanan bir şokun diğer değişkenler tarafından ne derece açıklanabildiğini gösteren varyans ayrıştırma analizi sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 15. Finansal Gelişmişlik Seviyesi için Varyans Ayrıştırma Analiz Sonuçları

Per.	S.E.	TO	INF	YBP	DC
1	0.031567	0.400089	2.834989	4.303174	92.46175
3	0.036456	2.653575	14.66859	4.303174	76.12890
6	0.037584	4.205079	14.07950	6.588748	75.12668
9	0.037622	4.347056	14.06012	6.578088	75.01474
12	0.037624	4.456876	14.05999	6.577626	75.00955

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Analiz sonuçlarına göre finans gelişmişlik ölçüsünde meydana gelen bir %1'lik bir şokun çok önemli bir kısmı değişkenin kendisi tarafından açıklanmaktadır. Şok üzerinde etkili en önemli faktör ilk dönemde yabancı banka girişi olarak görülmektedir. Dış açıklığın finansal gelişmişlik üzerindeki etkisi ise oldukça sınırlıdır. Üçüncü döneme gelindiğinde ise finansal gelişmişlik kendisindeki şokun ancak %76'lık kısmını açıklayabilmekte, enflasyonun şoku açıklama kapasitesi %14'e kadar çıkmaktadır. Sonraki dönemler incelendiğinde şok üzerinde etkili olan faktörlerin paylarında çok değişiklik olmadığı görülmektedir. On ikinci dönemde finans gelişmişlik şokunun %75'i kendisi tarafından açıklanırken, %7'ye yakın bir kısmı yabancı banka girişleri tarafından, %14'lük kısmı enflasyon oranı tarafından, %4'lük kısmı ise ticari açıklık tarafından açıklanmaktadır.

Bu sonuçlar ışığında yabancı bankaların finans gelişmişlik üzerinde sınırlı bir etkinliği olduğu görülmektedir. Öte yandan enflasyon oranının finansal gelişmişlik üstünde kayda değer bir etkisinin olduğu söylenebilir. Son olarak ticari açık ile finansal gelişmişlik arasındaki ilişkinin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. On iki dönem sonunda şokun ancak %4'lük kısmını açıklayabildiği görülmektedir.

SONUÇ

Türkiye’de bankalar haricindeki diğer finansal kuruluşların tam gelişmemiş olmasından dolayı, bankalar finansal sistemin en önemli kuruluşları haline gelmiştir. Ülke ekonomisinin işleyişinde tasarruf sahipleriyle fon talep edenler arasında önemli bir işleve sahiptir. Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte tüm sektörlerde yerli ve millileşmeye yönelen ülkemizde yabancı banka sayısı azalmaya başlamış 1980 yılına kadar Türk bankacılık sektörünün yabancı sermayeli banka girişleri kısıtlanmıştır. Yani 1980 yılından önceki dönemde finans sektörü yabancı bankaların piyasaya girişine kapalı olduğu, dış ticaret işlemlerinin sınırlı olduğu, piyasada rekabet ortamının bulunmadığı ve fon temin etme gayesinde olan bir finansal sektörün varlığından bahsedilebilir.

Ülkemizde bankacılık sektörü 1980 yılından sonra tüm dünyayı etkisi altına alan finansal serbestleşme akımına kapılmıştır. 1980 öncesinde kendi iç dinamikleriyle gelişmeye çalışan Türk bankacılık sektörü piyasada yabancı banka bulunmadığından rekabet ortamı oluşmamış ve finans sektörümüz gelişmemiştir.

1980 ile 2000’li yıllar arasında dış kaynaklı sağlanan finansmanlar daha çok kamu borçlarını finanse etmek için kullanılmıştır. Bu yıllarda ekonomide makro dengelerin sağlanamaması, düzenleyici ve denetleyici otoritelerin gereken seviyede etkinlik gösterememesi nedeniyle sektörde sık sık krizler yaşanmıştır. Türk bankacılık sektörünün sağlam temellere dayandırılması ve şeffaflığın sağlanması için 2000 yılında yeniden yapılanma sürecine girilmiştir. Bu kriz dönemlerinde bankacılık sektörümüz yabancı yatırımcılar için ilgi odağı haline gelmiş ve 2000’li yıllardan sonra yabancı sermayenin bankacılık sektörüne girişi artmıştır. 2000’li yıllardan sonra bankacılık sektörünün kredi hacmindeki artışlar, kar oranlarındaki artışlar ve düzenleyici ve denetleyici otoritelerin etkinliğinin artması ile yabancı yatırımcılar bankacılık sektörümüze yatırım yapmaya başlamışlardır.

Günümüzde ise ekonomide sağlanan istikrar finans sektörün önceki kriz yıllarına göre daha sağlam bir yapıda olduğunu gösterebilir.

Ülkemizde bankacılık sektörüne dahil olan yabancı bankaların ülkemizin genel ekonomik yapısı üzerine olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Makro açıdan ele alacak olursak yabancı sermayenin ülkemize dahil olması büyüme oranına olumlu bir katkı sağladığını göstermektedir. Yabancı sermaye oranındaki artış buna paralel olarak büyüme oranında da artış ile ilişkilendirilebilir.

Yabancı sermayeyi istihdam üzerinden inceleyecek olursak ülkemizdeki istihdam açısından olumlu ve olumsuz katkı sağlamaktadır. Ülkemiz nüfusunun genç ve dinamik bir yapıya sahip olması ve iş gücü maliyetleri diğer ülkelere göre düşük olduğundan yeni istihdama karşı talebin fazla olmasından etkili olduğu söylenebilir. Yabancı sermayenin ülkemiz ekonomisine etkisini verimlilik açısından değerlendirecek olursak; yabancı bankaların teknoloji yönünden gelişmiş olması, ürün açısından kaliteli ve daha fazla sayıda olmaları, tecrübe ve deneyim olarak daha üstün olmaları ve sektörde bulunan yerel bankaları finansal bir rekabet içerisine dahil etmeleri sektör verimliliğini olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca yabancı bankaların sektöre dahil olmasıyla alternatif dağıtım kanallarının kullanımı yoğunlaşmış ve sunulan hizmetteki verimliliği artırmıştır. Bu verimlilik artışı aynı zamanda işlem maliyetlerini düşürerek karlılığa olumlu yönde katkı sağlamıştır.

Yaptığımız bu çalışma neticesinde Türk bankacılık sektörüne dahil olan yabancı bankalar sektör rekabetini artırdığı ve bunun sonucu olarak verimliliğe olumlu katkı sağladığı görülmektedir. Aynı zamanda bankacılık sektöründeki ulusal bankaların gerek teknolojik altyapılarını gerek sundukları hizmetleri ve gerekse personellerinin yeteneklerinin artırılmasına katkı sağlamışlardır. Bütün bunlara rağmen yabancı bankaların piyasa paylarının düşük olması nedeniyle ekonominin geneli açısından belirgin bir katkı sağlayamadıkları görüşüne ulaşılmıştır.

Yapılan ampirik analiz sonucunda elde edilen bulgular Türkiye ekonomisinde yabancı banka girişlerinin finansal sistem üzerindeki etkisini ortaya koymuştur. Analiz kapsamında VAR modeli kurulmuş, etki tepki analizi, Granger nedensellik analizi ve varyans ayrıştırma analizi yapılmıştır. Sonuçlar incelendiğinde yabancı banka girişlerinin finansal sistem üzerinde kısıtlı bir etkisinin olduğu görülmüştür. Etki tepki analizinde yabancı banka girişine finansal gelişmişlik değişkeni pozitif

fakat istatistiki olarak anlamsız bir tepki vermiştir. Nedensellik analizi sonuçlarına göre iki değişken arasındaki nedensellik sadece finansal gelişmişlikten yabancı banka girişine doğrudur. Son olarak varyans ayrıştırma sonuçları finansal gelişmişlikte yaşanan bir şokun küçük bir bölümünün yabancı banka girişleri ile açıklanabildiğini göstermiştir.

Tüm bu sonuçlar ışığında teoride vurgulanan yabancı banka girişlerinin olumlu etkilerinden Türk finansal sisteminin kısıtlı bir şekilde etkilendiği görülmektedir. Bunun sebebi ise finansal sistemin zaten belirli bir gelişmişlik seviyesine ulaşmış olması gösterilebilir. Bununla birlikte, yabancı banka girişlerinin sermaye difüzyonu konusunda ülke için olumlu sonuçlar verebileceğinden yabancı banka girişlerini özendirici politikaların uygulanması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Uğur, Türkiye’de Bankacılık Sektörüne Yabancı Sermaye Girişi ve Vergilendirilmesi, Marmara Üniversitesi SBE, Maliye Anabilim Dalı, İstanbul, 2015.
- AKGÜÇ, Öztin, 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi,1987.
- AKSOY, Tamer, Çağdaş Bankacılıktaki Son Eğilimler ve Türkiye’de Uluslararası Bankacılık,(Sistematik ve Analitik Bir Yaklaşım), SPK, 1998.
- ALGAN, Ahmet, “ Bankacılık Sektöründe Uluslararasılaşma Süreci ve KoçBank Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 2008.
- ALTUN, Fatih, “Bankacılık Sektörüne Yabancı Sermaye Girişi ve Ulusal Ekonomi Üzerine Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2006, İstanbul.
- APAK, Sudi, Aykut Tavşancı, Türkiye’de Yabancı Bankacılığın Gelişimi ve Ekonomik Politikalarıyla Uyumu, Sayı 80, Temmuz 2008.
- ATA, H. Ali, Banka Yabancılaşmasının Türkiye’deki Yerli ve Yabancı Bankalar Açısından Karşılaştırılması, Atatürk Üniversitesi, İİBF Dergisi, Cilt:23, Sayı:4, 2009.
- Bankalar arası kart merkezi verileri, <https://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari/>
(03.05.2019)
- BAŞAK, Levent, Yabancı Bankalar ve Türkiye, Beta Yayınevi, 2012, İstanbul.
- BUMİN, Mete, Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Bankalar, 2007.
- CÖMERT, Faruk,” İstihdam Sorunu ve Yabancı Sermaye”, Hazine Dergisi, Sayı:13, 2004.
- ÇAKAR, Vesile, Yabancı Sermayeli Banka Girişleri ve Ulusal Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2003.
- ÇELİK, Tuncay, Çiğdem Ünveren, “Yabancı Banka Girişlerinin Türk Bankacılık Sektörüne Rekabet Etkisi”, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt: 2, Sayı:2, 2009.
- ÇİFTÇİ, Özlem, Türk Bankacılık Sektöründeki Yabancı Bankalar ve Performans Etkileri, Yüksek Lisans Tezi.

- DAĞIDIR, Canan, “ Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yabancı Bankaların Kobi’lere Finansman Olanığı ve Bir Uygulama” Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul, 2007
- DURAMAZ, Selim, Küresel Rekabet Ortamının Bankacılık Sistemine Yansıması: Yabancı Sermayeli Bankalar ve Türk Bankacılık Sektörüne Yansıması, 2016.
- DÜNDAR, Burcu, “ Birleşmeler ve Stratejik İş Birliklerinin Şirketlerin Küreselleşmeleri Üzerindeki Etkileri” Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir,2006.
- ERDÖNMEZ, Pelin Ataman, “Finansal Gelişmekte Olan Ülkelerde Yabancı Bankalar”, TBB Bankacılık ve Araştırma Gurubu, Bankacılık Dergisi, Sayı:51.
- GÜLÇİÇEK, Özlem, “Cari İşlemler Dengesinin Nedenleri ve Ülke Ekonomileri Üzerindeki Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2007, İstanbul.
- KARACAOĞLAN, Çağlar, “ Yabancı Sermayeli Bankaların Türk Bankacılık Sektörüne Girişi”, Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi SBE, İstanbul, 2011.
- KARAKURT, Rıza, “Gelişmekte Olan Ülkelerde Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye ve Türkiye”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2007.
- ÖNAL, Yıldırım Beyazıt, Yabancı Banka Girişlerinin Türk Bankacılık Sistemine Etkileri, Çukurova Üniversitesi. SBE Dergisi, Cilt:15, Sayı2, 2006.
- ÖZATA, Yurdağül, Türk Bankacılık Sisteminin Gelişimi ve Yabancı Bankaların Sistem İçindeki Rolü, İstanbul Ticaret Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- PARASIZ, M.İlker, Para, Banka ve Finansal Piyasalar, 5. Baskı Ezgi Kitapevi Yayınları.
- SAKARYA, Şakir, Camel Derecelendirme Sistemine Göre İMKB’ deki Yerli ve Yabancı Sermayeli Bankaların Karşılaştırmalı Analizi, Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, Haziran 2010.
- SEVİMESER, Nuri Cemhan, Yabancı Bankaların Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Faaliyetleri ve Etkileri: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme, Çukurova Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- TBB, 40. Yılında TBB ve Türk Bankacılık Sistemi, İstanbul, Yayın No:207, 1998.

TBB, 50. Yılında Türkiye’de Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi, 2008, <http://en.tbb.org.tr/Dosyalar/Yayinlar/Dokumanlar/2tbb50yil.pdf>, (14/04/2019).

TBB, Türk Bankacılık Sektörü, “ Türkiye Bankalar Birliği’nin 2004 Türkiye İktisat Kongresi Raporu” , Bankacılar Dergisi, sayı 49, 2004.

TBB, “ 50. Yılında TBB ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959-2007”.

TBB, “Türk Bankacılık Sistemi 2001” Bankacılar Dergisi Sayı 42, 2002.
<http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/banka-sube-ve-personel-bilgileri>, (15/04/2019)

TBB, Türkiye Bankacılık Sistemi, Seçilmiş Rasyolar, <http://www.tbb.org.tr>, (20.04.2019)

TBB, İstatistiki Raporlar, Banka, Şube ve Personel Bilgileri, <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/banka-sube-ve-personel-bilgileri>, (15/04/2019)

TBB, Türk Bankacılık Sistemi 2009, Bankacılar Dergisi, Sayı:73 Yıl 2010.

TBB, Bankalarımız 2010 Kitabı, İstanbul, Yayın No:276, Mayıs 2011.

TBB , Bankacılık ve Araştırma Grubu , 2005.

TCMB ‘nin Oluşumu ve Tarihsel Gelişim Süreci
<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/tarihce.html>, (13/04/2019)

Ziraat Bankası Tarihçesi,
<https://www.ziraatbank.com.tr/tr/bankamiz/hakkimizda/bankamiz-tarihcesi>, (13/04/2019)

4389 Sayılı Bankalar Kanunu, <http://www.bddk.org.tr>, (15/04/2019)